

บทที่ ๒

ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองบัว
วง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา มีแนวคิดและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม

๒.๑.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วม

๒.๑.๒ ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน

๒.๑.๓ หลักการและการมีส่วนร่วมของประชาชน

๒.๑.๔ ระดับการมีส่วนร่วม

๒.๑.๕ รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน

๒.๑.๖ ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

๒.๒ แนวคิดในการพัฒนาชุมชน

๒.๒.๑ ความหมายและแนวคิดการพัฒนาชุมชน

๒.๒.๒ ความสำคัญของการพัฒนาชุมชน

๒.๒.๓ ตัวแบบการพัฒนา

๒.๓ บริบทของเทศบาลหนองบัววงอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๔.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

๒.๔.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม

๒.๑.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วม

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นใน
การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองบัววง
อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้รวบรวมความหมายจากนักวิชาการที่ได้นิยาม ไว้
ดังนี้

บัณฑร อ่อนคำ กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึงการระดมชาวชนบทให้
เข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในการกำหนดปัญหา ลำดับความสำคัญ การแก้ไขปัญหา และการแก้ไข
ปัญหาของตนเอง แนวความคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนนี้มีสมมติฐานว่าถ้าหากประชาชนมีส่วน

ร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ แล้วประชาชนร่วมยินดีในความร่วมมือหรือเกิดพันธะกรณี (Commitment) ในเรื่องนั้น^๑

อมร นนทสุต ได้ให้ความหมายของคำว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง งานหรือกิจกรรมใด ๆ ที่ประชาชนมีความเป็นเจ้าของ และเป็นผู้บริหารด้วยตนเองเป็นสำคัญและองค์ประกอบที่สำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชน มีอยู่ ๓ ประการ ได้แก่ องค์การชุมชน กำลังคน และกองทุนต่าง ๆ^๒

ธีระชัย เต็ดขาด ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วม คือ การที่ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกันเป็นกลุ่มด้วยจิตใจ มีส่วนในการสนับสนุน ริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม และรับผิดชอบในกิจกรรมของกลุ่มตามคำนิยามนี้ การเข้ามามีแนวร่วมร่วมความคิด ๓ ประการ คือ

๑. การเข้ามามีส่วนร่วมเป็นวิธีการที่ผู้ปฏิบัติงานเข้าเกี่ยวข้องด้วยจิตใจ จึงเป็นเรื่องทางจิตวิทยายิ่งกว่ากายภาพ

๒. การเข้ามามีส่วนร่วมกระตุ้นผู้ปฏิบัติให้มีส่วนออกกำลังปัญญา และกำลังความคิดในการสร้างสรรค์เพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์การหรือสถาบัน โดยนัยนี้การเข้ามามีส่วนร่วมจึงแตกต่างจากการให้ความยินดี การให้ความยินดีนั้นเพียงแต่ใช้แนวความคิดของผู้บริหารซึ่งเพื่อขอความเห็นของกลุ่ม ผู้ให้ความยินยอมมิได้มีส่วนร่วมในแนวความคิดเพียงแต่ให้ความเห็นชอบเท่านั้น

๓. การมีส่วนร่วมเข้าร่วมสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานมีส่วนร่วมรับผิดชอบในกิจกรรมขององค์การหรือสถาบัน โดยที่ฝ่ายปฏิบัติงานมีส่วนริเริ่มและสร้างสรรค์ จึงมีความต้องการได้เห็นว่า การดำเนินงานตามแนวความคิดของตนนั้นบรรลุความสำเร็จ โดยนัยนี้ฝ่ายปฏิบัติงานจึงมีส่วนร่วมรับผิดชอบหน้าที่ในกิจกรรมขององค์การอยู่ในตัว เมื่อผู้ปฏิบัติงานเริ่มมีส่วนรับผิดชอบยิ่งสนใจต้องทำงานโดยร่วมมือกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนจะทำคนเดียวไม่ได้^๓

พรชัย รัชมีแพทย์ ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ ดังนี้

๑. ความหมายอย่างกว้าง การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของประเทศและการบริหารประเทศ โดยผ่านกระบวนการทางการเมือง เช่น การเป็นผู้บริหารพรรคการเมืองการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเป็นรัฐมนตรี การเป็นคณะรัฐมนตรี เป็นต้น รวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่นและการเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นด้วย

^๑ บัณฑิต อ่อนคำ, **องค์กรพัฒนาชาวบ้านเพื่อพัฒนาภาคอีสาน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๑๕.

^๒ อมร นนทสุต, **ความเข้มแข็งของสังคมกับการส่งเสริมสุขภาพ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักวิชาการสาธารณสุขกรมอนามัย, ๒๕๔๓), หน้า ๔.

^๓ ธีระชัย เต็ดขาด, **การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของชุมชน : กรณีศึกษาเฉพาะประชาชนในพื้นที่สถานีตำรวจนครบาลหลักสอง, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๔).

๒. ความหมายอย่างแคบ การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปช่วยสนับสนุนงานซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยกระทำการภายในกรอบของกฎหมายหรือนโยบายของรัฐ^๔

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ ได้ให้ความหมายและหลักการสำคัญเรื่องนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาไว้ว่า หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริมชักนำสนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งส่วนบุคคล กลุ่ม ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วม ในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน^๕

อคิน รพีพัฒน์ การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้ดำเนินการเองทุกอย่างไม่ใช่เป็นการกำหนดจากคนภายนอกว่าประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทุกอย่างต้องเป็นความคิดขึ้นเองของประชาชน^๖

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง พฤติกรรมอันด้วยการร่วมและสมยอมตามพฤติกรรมที่คาดหวังของกลุ่มทางการและไม่ใช่ทางการหรือในความหมายก็คือ การที่ประชาชนก่อให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ร่วมกันนั่นเอง^๗

เดช กาญจนางกูร ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นการแบ่งงานกันทำตามบทบาท และหน้าที่ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งจะต้องมีการบูรณาการในด้านความรู้ ความคิดและความเข้าใจให้ถูกต้องตรงกัน เพื่อให้ผู้มีส่วนร่วมปฏิบัติงานหรือกระทำการกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการให้ประสานเป็นไปในทิศทางเดียวกันและเป็นจังหวะเดียวกัน จึงจะทำให้การปฏิบัติร่วมกันสัมฤทธิ์ผลอย่างมีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดตามที่ผู้มีส่วนร่วมทุกคนปรารถนา^๘

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี ให้ความเห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มการพิจารณาตัดสินใจการปฏิบัติ และรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง การที่สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท เพื่อแก้ไขปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้นได้นั้นผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องยอมรับปรัชญาพัฒนาชุมชนที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของ

^๔ พรชัย รัชมีแพทย์, *หลักกฎหมายปกครองท้องถิ่นไทย*, (เนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช, ๒๕๔๑), หน้า ๒๒๕ - ๒๒๖.

^๕ ไพรัตน์ เตชะรินทร์, *บททวนการพัฒนาชนบทไทย*, (กรุงเทพมหานคร : ดีแอนด์เอส, ๒๕๒๗), หน้า ๖.

^๖ อคิน รพีพัฒน์, *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*, ม.ป.ท. : ๒๕๒๙, หน้า ๓๒๐.

^๗ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ “ปัญหาสังคมหนังสือประกอบการสอนวิชาสังคมและวัฒนธรรม” (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๔๐), หน้า ๒๘๘.

^๘ เดช กาญจนางกูร, *การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ*, (เชียงใหม่ : คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗), หน้า ๔.

ชุมชน ขณะเดียวกันต้องยอมรับด้วยความบริสุทธิ์ใจด้วยว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาส และได้รับการชี้แนะอย่างถูกต้อง^๙

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ ได้กล่าวว่า การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพในด้านทางเศรษฐกิจ และสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรี ในฐานะสมาชิกของสังคมในการมีส่วนร่วมของประชาชนได้พัฒนาการรับรู้ และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจ ในการกำหนดชีวิตของตนอย่างเป็นตัวของตัวเอง^{๑๐}

ซินีเย่ เวอร์บา (Sydney Verba) ได้ให้นิยามว่า การมีส่วนร่วมเป็นกิจกรรมของประชาชนตามสิทธิที่กฎหมายกำหนดโดยเฉพาะสิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง สิทธิที่จะเข้าสมาคม หรือจัดตั้งการเมือง หรือกลุ่มผลประโยชน์ และสิทธิอุทธรณ์ต่อรัฐบาล สิทธิเกี่ยวกับการพูดชุมนุม และการพิมพ์อย่างอิสระ และเป็นกิจกรรมซึ่งมุ่งหมายเพื่ออิทธิพลต่อรัฐบาลในการเลือกตั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ^{๑๑}

ดังนั้น ความหมายของการมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มการพิจารณาตัดสินใจการปฏิบัติ และรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งมีผลถึงตัวประชาชนเอง การที่สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้นได้นั้นต้องอาศัยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเจริญยิ่งขึ้น

๒.๒.๒ ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้รวบรวมทฤษฎีการมีส่วนร่วม จากนักวิชาการ ไว้ดังนี้

ติน ปรัชญพฤทธิ์^{๑๒} ได้กล่าวถึง ทฤษฎีการมีส่วนร่วมหรือภาวะผู้ตามไว้ว่า ทฤษฎีนี้ได้รับความสนใจจากนักวิชาการส่วนใหญ่เนื่องจากนักวิชาการคิดว่าหากองค์การมีภาวะผู้นำที่ดี ก็จะมีพลอยมีภาวะผู้ตามที่ดีไปด้วย เป็นการมองค่อนข้างแคบเพราะนอกจากจะมองปรากฏการณ์เพียงด้านเดียวแล้ว การที่นักวิชาการให้ความสำคัญแก่การมีส่วนร่วมหรือภาวะผู้ตามนั้น พอสรุปสาเหตุหลายประการด้วยกัน คือ ประการแรก นักวิชาการบางคนอาจจะไม่แน่ใจว่าองค์การมีความจำเป็นมากน้อยเพียงใด ที่จะต้องให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประการที่สองผู้คนยังไม่แน่ใจว่าวัตถุประสงค์ของการยอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมคืออะไรกันแน่ประการที่สาม หากผู้นำยอมให้ผู้

^๙ ยิววัฒน์ วุฒิเมธี, **หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยอนุเคราะห์ไทย, ๒๕๒๖), หน้า ๙.

^{๑๐} ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, (บรรณาธิการ), **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศักดิ์โสภารพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๒.

^{๑๑} Sydney, Verba, Norman Nie, Fae-On kim, **Participation and Political Equality A Seven Nation Comparison**, (Melbourne : Cambridge University Press, 1978), p. ๔๖.

^{๑๒} ติน ปรัชญพฤทธิ์, **ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม**, เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมมนุษย์ในองค์กร. พิมพ์ครั้งที่ ๙, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๕), หน้า ๖๔๒.

ตามเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว ผู้ตามเหล่านั้นได้แก่ใครบ้าง ผู้ตามทั้งหมดหรือเฉพาะผู้ตามทีใกล้ชิดสนิทสนมกับผู้นำเท่านั้น และประการสุดท้าย หากผู้นำยอมให้ตามเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว ผู้ตามควรจะเข้าไปมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด และลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมเช่นนั้น สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามอย่างไรบ้าง ทฤษฎีการมีส่วนร่วมอาจจะมียุ่มาหลายทฤษฎีด้วยกัน แต่ละทฤษฎีการมีส่วนร่วมสามารถแบ่งออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ ๆ คือ ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) และทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy)

๑. ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) ทฤษฎีนี้เน้นความเป็นผู้แทนของผู้นำ และถือว่าการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งหรือถอดถอนผู้นำ เป็นเครื่องหมายของการที่จะให้หลักประกันกับการบริหารงานที่ดี อย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้เน้นเฉพาะการวางโครงสร้างสถาบัน เพื่อเป็นเครื่องมือในการให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจขององค์กรอย่างแท้จริง ผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการตัดสินใจได้แก่บรรดาผู้นำต่าง ๆ ที่เสนอตัวเข้ามาสมัครรับเลือกตั้ง ส่วนผู้ตามนั้นเป็นเพียงไม้ประดับเท่านั้น

๒. ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory democracy) ทฤษฎีนี้การมีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์ไม่เฉพาะการเข้าไปพิจารณาเลือกตั้งหรือถอดถอนผู้นำเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางนโยบายยิ่งกว่านั้นทฤษฎีนี้ยังมองว่าการมีส่วนร่วมเป็นการให้การศึกษา และพัฒนาการกระทำทางการเมืองและสังคมที่มีความรับผิดชอบนั้นคือการไม่ยอมให้มีส่วนร่วมที่นับว่าเป็นการคุกคามต่อเสรีภาพของผู้ตาม

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมี ๕ ทฤษฎีซึ่ง อคิน รพีพัฒน์^{๑๓} ได้สรุปไว้ดังนี้

๑. ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion) Maslow กล่าวว่า การเกลี้ยกล่อมหมายถึง การใช้คำพูดหรือการเขียน เพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำ ซึ่งการ เกลี้ยกล่อมมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในกาปฏิบัติงานและถ้าจะให้ เกิดผลดีผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อมโดยเฉพาะในเรื่อง ความต้องการของคนตามหลักทฤษฎีของ Maslow ที่เรียกว่าลำดับขั้น ความต้องการ (hierarchy of needs) คือ ความต้องการของคนจะเป็นไปตามลำดับจาก น้อยไปมาก มีทั้งหมด ๕ ระดับ ดังนี้

๑.๑ ความต้องการทางด้านสรีระวิทยา (physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (survival needs) ได้แก่ ความต้องการทางด้านอาหาร ยา เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ

๑.๒ ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต (safety and security needs) ได้แก่ ความต้องการที่อยู่อาศัยอย่างมีความปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกาย หรือถูก ขโมยทรัพย์สิน หรือความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

๑.๓ ความต้องการทางด้านสังคม (social needs) ได้แก่ ความต้องการความรัก ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

๑.๔ ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง (self-esteem needs) ได้แก่ ความ

^{๑๓} Maslow อังใน อคิน รพีพัฒน์, การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคม และวัฒนธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภารการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๗-๘.

ภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการ ด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตัวเองในเรื่องความสามารถ และความสำคัญของบุคคล

๑.๕ ความต้องการความสำเร็จแห่งตน (self-actualization needs) เป็นความต้องการในระบบสูงสุด ที่อยากจะให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิด ของตนเองเพื่อจะพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ความต้องการนี้จึงเป็นความต้องการ พิเศษของบุคคลที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้เป็นแนวทางที่ดีที่สุด

๒. ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของคนในชาติ (National Morale) คนเรามีความต้องการทางกายและใจถ้าคนมีขวัญดีพอ ผลของการทำงานจะสูง ตามไปด้วย แต่ถ้าขวัญไม่ดีผลงานก็ต่ำไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากว่าขวัญเป็นสถานการณ์ทาง จิตใจที่แสดงออกในรูปพฤติกรรมต่าง ๆ นั้นเอง การจะสร้างขวัญให้ดีต้องพยายามสร้าง ทักษะที่ดีต่อผู้ร่วมงาน เช่น การไม่เอาเร็ดเอาเปรียบ การให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงาน การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เป็นต้น และเมื่อใดก็ตามถ้าคนทำงานมีขวัญดีจะ เกิดสำนึกในความรับผิดชอบ อันจะเกิดผลดีแก่หน่วยงานทั้งในส่วนที่เป็นขวัญส่วนบุคคล และขวัญของกลุ่ม ดังนั้น จะเป็นไปได้ว่าขวัญของคนเราโดยเฉพาะคนมีขวัญที่ดีย่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้เช่นกัน

๓. ทฤษฎีสร้างความรู้รักชาตินิยม (Nationalism) ปัจจัยประการหนึ่งที่น่าสู่การมีส่วนร่วม คือ การสร้างความรู้รักชาตินิยมให้ เกิดขึ้น หมายถึง ความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองที่จะอุทิศหรือ เน้น คำนึงเรื่องผลประโยชน์ ส่วนรวมของชาติ มีความพอใจในชาติของตัวเอง พอใจเกียรติภูมิ จงรักภักดี ผูกพันต่อ ท้องถิ่น^{๑๔}

๔. ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership) การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจเพื่อบรรลุ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการร่วมกลุ่มคน จูงใจไปยังเป้าประสงค์โดยทั่วไปแล้วผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดีเรียกว่า ผู้นำปฏิฐาน (positive leader) ผู้นำพลวัต คือ เคลื่อนไหวทำงานอยู่เสมอ (dynamic leader) และผู้นำไม่มีกิจ ไม่มีผลงานสร้างสรรค์ ที่เรียกว่า ผู้นำนิเสธ (negative leader) ผลของการให้ทฤษฎีการสร้างผู้นำ จึงทำให้เกิดการระดมความร่วมมือปฏิบัติงานอย่างมีขวัญกำลังใจ งานมีคุณภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และร่วมรับผิดชอบ ดังนั้น การสร้างผู้นำที่ดี ย่อมจะนำไปสู่ การมีส่วนร่วมใน กิจกรรมต่าง ๆ ด้วยดีนั่นเอง

๕. ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administration and Method) การใช้ระบบบริหารในการระดมความร่วมมือเป็นวิธีหนึ่งที่ย่างเพราะใช้กฎหมาย ระเบียบ แบบแผน เป็นเครื่องมือในการดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตามผลของ ความร่วมมือยังไม่มีระบบใดที่ดีที่สุดในเรื่องการใช้บริหาร เพราะธรรมชาติของคน ถ้าทำงานตามความสมัครใจอย่างตั้งใจไม่มีใครบังคับก็จะทำงานด้วยความรัก แต่ถ้าไม่ ควบคุมเลยก็ไม่เป็นไปตามนโยบายและความจำเป็นของรัฐ เพราะการใช้ระบบบริหาร เป็นการให้ปฏิบัติตามนโยบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเพิ่มความคาดหวังผลประโยชน์

^{๑๔} ยุพาพร รูปงาม, การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานงบประมาณในการปฏิรูป ระบบราชการ, ภาค นิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๕.

โรเจอร์ และชูเมคเกอร์ (Roger and Shoemaker.๑๙๗๑ : ๓๑๒– ๓๑๔, อ้างถึงใน **ดุสิตา แก้วสมบุญ**)^{๑๕} กล่าวว่า พลังในการตัดสินใจที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มีด้วยกันหลายประการ ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมในอำนาจอย่างกว้างขวาง

๒. การตัดสินใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง โดยมีการปรึกษากับพวกที่รับผลกระทบ กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ

๒.๑ ความรู้เกี่ยวกับความจำเป็นที่ต้องเปลี่ยนแปลง

๒.๒ การชักจูงและการประเมินผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจ

๒.๓ การตัดสินใจที่จะยอมรับหรือปฏิเสธอันมีผลจากการประเมิน

๒.๔ การสื่อสารเกี่ยวกับการตัดสินใจ

๒.๕ การกระทำตามการตัดสินใจ

แคสเปอร์สัน และไบรท์บาท (Kasperson, RE. and Breitbank, M. อ้างถึงใน **วิวัฒน์ ภูคหนองศรี**)^{๑๖} ได้เสนอแนวความคิดการมีส่วนร่วมหรือไม่มีส่วนร่วมนั้น มีมาตรวัด ๓ ประการ ดังนี้

๑. การกระทำของแต่ละบุคคลไม่ใช้การกระทำโดยกลุ่ม อาจทำให้การวิเคราะห์หรือได้ข้อสรุปที่ไม่ถูกต้อง เพราะการแสดงออกของแต่ละคนกระบวนกรมีส่วนร่วมนั้น จะเห็นได้ถึงค่านิยม ความรับรู้ พฤติกรรมของแต่ละบุคคล

๒. ความหนาแน่นของการกระทำ แสดงออกโดยการร่วมกระทำบ่อยครั้ง ระยะเวลาของกิจกรรมที่ยาวนานหรือมีการผูกพันและมีแรงจูงใจในการกระทำ

๓. คุณภาพการเข้าร่วม ดูจากผลกระทบของการกระทำในเบื้องต้น เช่นความรับผิดชอบ การตัดสินใจ การเปิดกว้างยอมรับความสามารถ ความคิดเห็น มีการประเมินผล

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนเกิดความรู้สึกและความต้องการเป็นเจ้าของร่วมกันมีความเป็นอิสระ มีอำนาจในการตัดสินใจ มีกิจกรรมการทำงานร่วมกันสามารถจัดการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาได้ด้วยตนเองรวมพลังความสามัคคีสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และสามารถขยายเครือข่ายในเขตพื้นที่ต่าง ๆ เป็นต้น

๒.๒.๓ หลักการและการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักการและการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้วิจัยได้รวบรวม ไว้ดังนี้

หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาคราชการนั้น International Association

^{๑๕}ดุสิตา แก้วสมบุญ, การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓.

^{๑๖}วิวัฒน์ ภูคหนองศรี, การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ใน จังหวัดปัตตานี: (วิทยานิพนธ์ ศษ.ม.ปัตตานี) (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์), (ถ่ายเอกสาร ๒๕๓๓), หน้า ๒๖-๒๗.

for Public Participation ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น ๕ ระดับ ดังนี้

๑. การให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) การให้ข้อมูลข่าวสารกับประชาชน ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

๒. การรับฟังความคิดเห็น (Consult) การเปิดให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

๓. การเกี่ยวข้อง (Involve) การเปิดให้ประชาชนมาร่วมเกี่ยวข้องและร่วมดำเนินการ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น

๔. ความร่วมมือ (Collaboration) การให้ประชาชนร่วมตัดสินใจ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็น หันส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจและมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

๕. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน (Empower) การให้ประชาชนตัดสินใจเอง เป็นขั้นที่ทำให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เป็นต้น^{๑๗}

สำนักส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยี กล่าวถึงหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาคการานั้น International Association for Public Participation ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น ๕ ระดับ ดังนี้

๑. การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุดแต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าวการจัดงานแถลงข่าว การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

๒. การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับ

^{๑๗} สำนักติดตามและประเมินผลการอาชีวศึกษา, การส่งเสริมการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, ๒๕๕๕.

ฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

๓. การเกี่ยวข้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจเพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็น และความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์การจัดตั้งคณะทำงาน เพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น

๔. ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจและมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

๕. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุดโดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เป็นต้น

การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจทำได้หลายระดับและหลายวิธีซึ่งบางวิธีสามารถทำได้ง่าย ๆ แต่บางวิธีก็ต้องใช้เวลาขึ้นอยู่กับความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ค่าใช้จ่ายและความจำเป็นในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อน จึงต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้งพัฒนาทักษะและศักยภาพของข้าราชการทุกระดับควบคู่กันไปด้วยจากหลักการและความจำเป็นดังกล่าวทำให้การพัฒนากระบวนการที่ผ่านมามีได้รับการพัฒนากระบวนการบริหารราชการที่สนับสนุนการปรับกระบวนการทำงานของส่วนราชการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น หรือที่เรียกว่า “การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม”^{๑๘}

สรุป ดังนี้ หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจทำได้หลายระดับและหลายวิธีซึ่งบางวิธีสามารถทำได้ เช่น การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนที่เป็นข้อมูลจากเสียงของประชาชน เป็นการให้ข้อมูลที่แท้จริง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในการให้ ความร่วมมือ ในการทำงานของประชาชนร่วมภาครัฐ และ การเสริมอำนาจแก่ประชาชนให้มีบทบาท เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุดที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

๒.๒.๔ ระดับการมีส่วนร่วม

มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้หลากหลาย ซึ่งสามารถใช้เป็นประโยชน์ในการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ดังนี้

^{๑๘} สำนักงานส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยี, การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม, [ออนไลน์] แหล่งที่มา portal.in.th/scipaticapate/. (๓ มีนาคม ๒๕๕๘).

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมอาจจัดระดับการมีส่วนร่วม จะแบ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็นระดับ (Degree) ของการมีส่วนร่วมจากน้อยไปมากเป็น ๗ ระดับ ดังนี้

ระดับที่ ๑ ถูกบังคับ ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมโครงการเพราะถูกบังคับ โดยไม่มีทางเลือกเลย

ระดับที่ ๒ ถูกล่อ ลักษณะนี้ประชาชนจะถูกล่อใจด้วยผลประโยชน์ ในรูปของค่าจ้างแรงงาน หรือความสะดวกสบายบางอย่าง แต่เบื้องหลังจริง ๆ แล้ว เป็นการหาเสียงของนักการเมืองผู้หยิбыื่นโครงการมาล่อเท่านั้น

ระดับที่ ๓ ถูกชักชวน การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ ส่วนมากเป็นโครงการที่ทางราชการคิดขึ้นเองเรียบร้อยแล้ว แล้วพยายามชักชวนประชาชนให้ร่วมมือทุกรูปแบบ โดยอาศัยระบบการโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ ว่าเป็นโครงการที่ดี ขอให้ประชาชนให้ความร่วมมือ

ระดับที่ ๔ สัมภาษณ์และวางแผนให้ ลักษณะการมีส่วนร่วมชนิดนี้ จะปรากฏว่าเป็นปัญหาความต้องการ และเสียงเรียกร้องของประชาชนจะได้รับการเอาใจใส่ขึ้นบ้าง กล่าวคือ ผู้ที่ว่าโครงการจะสำรวจปัญหาความต้องการ ด้วยการเรียกประชุม สอบถาม สัมภาษณ์ แต่การตัดสินใจว่าปัญหาของชาวบ้านคืออะไร ควรแก้ไขวิธีใด จะวางแผนอย่างไร และจะปฏิบัติตามแผนอย่างไร ยังคงเป็นเรื่องของทางราชการ

ระดับที่ ๕ มีโอกาสเสนอความเห็น ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอความเห็นที่เกี่ยวกับการวางโครงการ และการดำเนินการตามโครงการ แต่การตัดสินใจยังเป็นส่วนของราชการอยู่

ระดับที่ ๖ มีโอกาสเสนอโครงการ ในระดับนี้ทางราชการกับประชาชนจะมีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด ประชาชนอาจจะมีโอกาสตัดสินใจว่าปัญหาของตนคืออะไร จะแก้ไขได้อย่างไร วิธีใดดีที่สุด จนกระทั่งมีสิทธิ์เสนอโครงการและเข้าร่วมปฏิบัติด้วย

ระดับที่ ๗ มีโอกาสตัดสินใจ ในระดับนี้ ประชาชนจะเป็นหลักสำคัญของการตัดสินใจในทุกเรื่อง ตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติตามแผน และการประเมินผลโครงการ^{๑๙}

จุฬารัตน์ ขมพันธุ์ ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจสามารถจัดระดับจากระดับต่ำสุดไปสู่ระดับสูงสุดได้ ๗ ระดับ ดังนี้

๑. ระดับการให้ข้อมูล(Informing) เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่ต่ำ ที่สุดโดยรัฐหรือเจ้าของโครงการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประชาชนเมื่อกิจกรรม หรือโครงการพัฒนาต่างๆได้ถูกคิดริเริ่มแล้ว โดยประชาชนมีสิทธิเพียงการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเท่านั้น โดยไม่มีช่องทางในการแสดงความคิดเห็นหรือเกี่ยวข้องใด ๆ กับการตัดสินใจนั้น ๆ อย่างไรก็ตามกล่าวได้ว่าระดับการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน และผู้มีส่วนได้เสีย นั้น เป็นจุดเริ่มต้นของการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม วิธีการให้ข้อมูลมีได้หลายเทคนิควิธีการ เช่น การประกาศผ่านหนังสือพิมพ์การแจกแผ่นพับ การแสดงนิทรรศการ เป็นต้น

๒. ระดับการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน (Information Provision) เป็นระดับที่สูงขึ้นซึ่งเมื่อประชาชน ผู้มีส่วนได้เสียได้รับข้อมูลสารแล้ว พวกเขาจะสามารถที่จะค้นหาสาเหตุของปัญหา

^{๑๙}ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์, การมีส่วนร่วมของประชาชนวารสารการพัฒนาชุมชน, ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๒ ๒๕๓๑. หน้า ๒๔-๓๖.

วิเคราะห์ความจำเป็นและความต้องการของกิจกรรมหรือโครงการและพิจารณาถึงข้อดีข้อเสียของทางเลือกต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น โดยที่รัฐหรือผู้มีอำนาจตัดสินใจเชิญชวนให้ประชาชน ผู้มีส่วนได้เสียได้ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อกิจกรรม หรือโครงการนั้น ๆ เพื่อให้ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจต่อไป

๓. ระดับการปรึกษาหารือ (Consultation) เป็นระดับขั้นที่มีการเปิดโอกาสให้มีการเจรจากันอย่างเป็นรูปแบบระหว่างผู้กำหนดนโยบายเจ้าของโครงการ ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบและสาธารณชนมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำข้อมูล และผลการศึกษามาปรึกษาหารือกับประชาชนในประเด็นปัญหา ทางเลือกทางแก้ไขที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย/โครงการนั้น ๆ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นได้แต่ไม่มีหลักประกันว่าแนวความคิดเหล่านั้นจะถูกนำไปเข้าสู่กระบวนการพิจารณาอย่างเหมาะสม และมีผลต่อการตัดสินใจเพียงใด

๔. ระดับการสร้างความร่วมมือ การวางแผนร่วมกัน (Involvement) เป็นระดับที่เปิดโอกาสให้มีการสื่อสารแบบสองทาง มีขอบเขตที่กว้างขึ้น มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการเปิดโอกาสให้มีการวางแผนร่วมกันในการเตรียมหรือการดำเนินโครงการ โดยเฉพาะความคิดเห็นนำไปสู่การลดผลกระทบที่อาจเกิดจากการดำเนินโครงการหรือการลดปัญหาความขัดแย้งเหมาะสำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อน หรือมีข้อโต้แย้งมาก อย่างไรก็ตาม ผู้มีอำนาจตัดสินใจยังคงอำนาจการตัดสินใจขั้นสุดท้าย วิธีการมีส่วนร่วม เช่น การประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วม กลุ่มที่ปรึกษา

๕. ระดับการร่วมดำเนินการ (Partnership) ระดับนี้ผู้มีอำนาจตัดสินใจผู้ดำเนินนโยบาย/โครงการและประชาชนร่วมกันจัดทำ หรือดำเนินการตามนโยบายหรือโครงการนั้น ๆ เป็นการปฏิบัติตามนโยบายหรือดำเนินโครงการร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมายที่วางไว้

๖. ระดับการร่วมตัดสินใจร่วมติดตามตรวจสอบและประเมินผล (Delegated Power) เป็นระดับที่ประชาชนมีสิทธิในการแลกเปลี่ยนกับผู้มีอำนาจตัดสินใจ และสามารถเข้าร่วมตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินการกิจกรรมหรือโครงการนั้น ๆ ว่าบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินนโยบายและโครงการพัฒนาต่าง ๆ

๗. ระดับการควบคุมโดยประชาชน (Citizen Control) เป็นระดับการมีส่วนร่วมขั้นสูงสุดโดยประชาชนสามารถริเริ่มนโยบายวางแผนและดำเนินโครงการต่าง ๆ ได้เองตั้งแต่ต้น โดยเจ้าหน้าที่/ หน่วยงานของรัฐเป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุนการดำเนินงานจะสังเกตได้ว่าการแบ่งระดับการมีส่วนร่วมนั้นในแต่ละระดับมีนัยของการกระจายอำนาจของภาครัฐที่มีต่อภาคประชาชน บทบาทของประชาชนจะเพิ่มขึ้นตามระดับการมีส่วนร่วมที่สูงขึ้น นอกจากนี้การที่ประชาชนจะสามารถมีส่วนร่วมในระดับที่สูงขึ้นได้นั้น จะต้องมีการมีส่วนร่วมในระดับล่างอย่างเหมาะสมก่อน เนื่องจากหากประชาชนไม่ได้รับข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างครบถ้วน สมบูรณ์แล้ว ประชาชนย่อมไม่สามารถคิดวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างครอบคลุมในการแสดงความคิดเห็น การร่วมปรึกษาหารือ การร่วมตัดสินใจ

ติดตามและตรวจสอบ ตลอดจนการปฏิบัติตามนโยบาย หรือดำเนินโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพได้^{๒๐}

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์^{๒๑} ได้กล่าวถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า มี ๒ ระดับ คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำ หมายถึง หน่วยงานรัฐเป็นฝ่ายริเริ่มคิดตัดสินใจให้มีโครงการหรือกิจกรรมขึ้นมา และเห็นว่าสมควรจะให้ประชาชนมีส่วนร่วมดำเนินการด้วย และการมีส่วนร่วมระดับสูง หมายถึง ประชาชนเป็นฝ่ายริเริ่มคิดริเริ่ม ตัดสินใจและดำเนินการโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ เอง

นวลน้อย ตรีรัตน์และคณะ ได้ศึกษาถึงระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความแตกต่างกันในหลายระดับและหลายเงื่อนไข ดังนี้

- ๑) ระดับเป็นฝ่ายรุก/ปฏิริยาตอบโต้
- ๒) ระดับลงสมัครรับเลือกตั้ง
- ๓) ระดับการขอเอกสารต่างๆ
- ๔) ระดับการตรวจสอบผลงาน อบต. อย่างเป็นรูปธรรม
- ๕) ระดับการประชุมเสนอแผนผ่านประชาคมหมู่บ้านและประชาคมหมู่บ้าน
- ๖) ระดับการตรวจสอบในลักษณะที่เป็นกรรมการตรวจรับงาน/กรรมการเปิดซอง^{๒๒}

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมออกเป็น ๕ ระดับ คือ

- ๑) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูล ของตน/ครอบครัว/ชุมชน ของตน
- ๒) การมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เช่นการร่วมรับรู้ข้อมูลของตนจากแพทย์เพื่อจะเป็นแนวทางตัดสินใจให้ดีขึ้น เพราะสิ่งที่แพทย์รู้เกี่ยวกับตนนั้น ตนเองอาจไม่รู้
- ๓) การมีส่วนร่วมตัดสินใจ (Co-decision) โดยเฉพาะเกี่ยวกับโครงการที่ตนจะมีส่วนได้เสียด้วย โดยแบ่งเป็น ๓ กรณีแล้วแต่กิจกรรมนั้นตนอยู่ในขั้นตอนใดต่อไปนี
 - ๓.๑) ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจน้อยกว่าเจ้าของโครงการเช่น ก่อนเริ่มที่โครงการจะตัดสินใจว่าโครงการควรทำขนาดใด ทำกิจกรรมอะไรบ้าง เป็นต้นผู้อื่นมีส่วนร่วมด้วยน้อย
 - ๓.๒) ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจเท่ากับเจ้าของโครงการ เช่นเมื่อเป็นหุ้นส่วนที่เท่าเทียมกันและจะตัดสินใจว่าจะเริ่มโครงการนั้นหรือไม่
 - ๓.๓) ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจมากกว่าเจ้าของโครงการ เช่นเมื่อเป็นผู้รับประโยชน์จากน้ำที่ได้รับจากอ่างน้ำ กลุ่มผู้ได้รับประโยชน์ควรเป็นผู้มีน้ำหนักการตัดสินใจมากกว่าเจ้าหน้าที่เป็นต้น

^{๒๐} จุฑารัตน์ ชมพันธุ์, การวิเคราะห์หลัก “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ใน “The Public Participation Handbook: Making Better Decisions through Citizen Involvement ในบริบทประเทศไทย, (คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๓๓-๑๓๔.

^{๒๑} สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์วิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๙.

^{๒๒} นวลน้อย ตรีรัตน์ และคนอื่นๆ, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธรรมดาเพรส จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๓๙๗-๓๙๘.

- ๔) การมีส่วนร่วมทำ คือ ร่วมในขั้นตอนการดำเนินงาน เช่น ร่วมสร้างถนนในชนบท
 ๕) การมีส่วนร่วมสนับสนุน คือไม่ มีโอกาสร่วมทำแต่ มีส่วนร่วมช่วยเหลือด้านอื่น ๆ^{๒๓}

๒.๒.๕ รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนถือว่ามีสำคัญต่อการการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น เพราะประชาชนถือได้ว่าเป็นเจ้าของสถานที่นั้น โดยยินยอมให้คณะผู้บริหารส่วนท้องถิ่นใช้อำนาจแทนตนในการเข้าไปบริหารองค์กร ผู้วิจัยได้รวบรวมผู้ที่ให้ทัศนะเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

สุธี ศรสวรรค์ แบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมออกเป็น ๑๐ แบบ

๑. การมีส่วนร่วมประชุม
๒. การมีส่วนร่วมออกเงิน
๓. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
๔. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ
๕. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์
๖. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน
๗. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค
๘. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ประกอบการ
๙. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน
๑๐. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์^{๒๔}

โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen & Uphoff)^{๒๕} การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ Cohen และ Uphoff เสนอไว้ สามารถสรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนใน ขั้นตอนการตัดสินใจว่ามีความสำคัญมาก เนื่องจากขั้นตอนการตัดสินใจจะมีผลต่อการปฏิบัติการ และจากการปฏิบัติการก็มีผลกระทบต่อไปยังการรับผลประโยชน์และการประเมินผล ในขณะที่เดียวกันการตัดสินใจจะมีผลโดยตรงต่อการรับผลประโยชน์และการประเมินผลด้วยขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ได้อธิบายและวิเคราะห์ การมีส่วนร่วมในแง่ของรูปแบบของการมีส่วนร่วม โดยแบ่งออกเป็น ๔ รูปแบบ คือ

^{๒๓} นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง, (เชียงใหม่ : สิริลักษณ์การพิมพ์ ๒๕๔๗), หน้า ๑๗-๑๘.

^{๒๔} สุธี ศรสวรรค์, ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของมุสลิม : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด พระนครศรีอยุธยา, ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), ๒๕๓๘.

^{๒๕} Cohen, John M. and Uphoff, Norman. **Participation: Concept and Measure for Project Design, Implementation in Rural Development.** Monograph No.2, January 1977, Ithaca: The Rural Development Community Center for International Studies, Cornell University, 1977.

๑. การร่วมตัดสินใจ (Decision making) เป็นการมีส่วนร่วมที่เป็นการแสดงออกด้านความคิดเกี่ยวกับการจัดระบบ หรือกำหนดระบบของโครงการ เป็นการประเมินปัญหาหรือทางเลือกที่สามารถเป็นไปได้ที่จะนำไปปฏิบัติเพื่อพัฒนา โดยการประเมินสภาพที่เป็นอยู่ และสาเหตุของปัญหา ซึ่งขั้นตอนนี้แบ่งเป็น ๓ ส่วน ได้แก่

๑.๑ การมีส่วนร่วมในขั้นต้น (Initial decision) เป็นการค้นคว้าความต้องการที่แท้จริงของวิธีการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมของโครงการ

๑.๒ การมีส่วนร่วมขั้นเตรียมการ (Ongoing decision) เป็นการหาโอกาสหรือช่องทางในการแก้ปัญหา รวมทั้งลำดับความสำคัญของโครงการที่จะต้องดำเนินการ

๑.๓ การมีส่วนร่วมในขั้นตัดสินใจปฏิบัติการ (Operation decision) เป็นการหาบุคลากรเข้ามาปฏิบัติการ ได้แก่ อาสาสมัคร ผู้ประสานงานเพื่อที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยการเป็นสมาชิกร่วมดำเนินการ การคัดเลือกผู้นำ และการสร้างพลังอำนาจให้แก่องค์กร

๒. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) เป็นการดำเนินงานตามโครงการและแผนงาน และเป็นการก่อให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของกิจการ และผลที่ปรากฏซึ่งแบ่งเป็น ๓ ส่วน คือ

๒.๑ การมีส่วนร่วมในการสละทรัพยากร (Resource contribution) ได้แก่ การมีส่วนร่วมสละแรงกาย การสละเงิน การใช้วัสดุอุปกรณ์และการให้คำแนะนำ ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้จะช่วยให้ด้วยความเต็มใจ

๒.๒ การมีส่วนร่วมในการบริหาร และการประสานงาน (Administration and coordination) จะมีส่วนร่วมโดยวิธีการจ้างบุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการ การฝึกอบรมผู้ที่จะเข้าปฏิบัติในโครงการ หรือการให้คำปรึกษาในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ และเป็นผู้ประสานงานในโครงการด้วย

๒.๓ การมีส่วนร่วมในการเข้าเป็นผู้ปฏิบัติในโครงการ (Programmer enlistment activities) เป็นการเข้ามีส่วนร่วมโดยการเข้าเป็นผู้ปฏิบัติในโครงการ พบว่าลักษณะเป็นการบังคับให้เข้าปฏิบัติในโครงการมากที่สุด การมีส่วนร่วมโดยการบังคับให้ปฏิบัติจะต่างจากการให้ความร่วมมือ เพราะการบังคับให้ทำนั้นผลประโยชน์จะไม่ใช่ว่าสำคัญ แต่จะเป็นการมีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจ จะเป็นการคำนึงถึงประโยชน์ที่จะได้รับหลังจากมีส่วนร่วมด้วย

๓. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) แบ่งเป็น ๓ ส่วน คือ

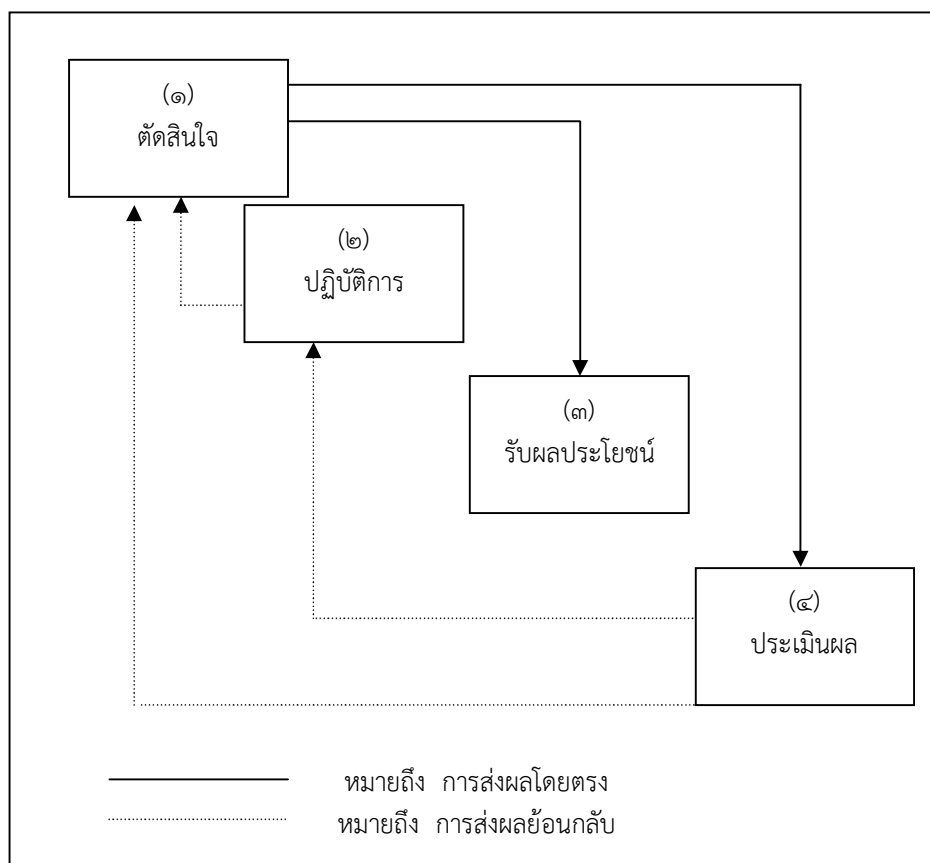
๓.๑ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในด้านวัตถุ (Material benefits) ได้แก่ การมีส่วนร่วมการเพิ่มผลผลิต รายได้ หรือทรัพย์สิน

๓.๒ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในด้านสังคม (Social benefits) ได้แก่ ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่สังคม เช่น โรงเรียน สถานที่สาธารณะ หรือส่วนกลางของชุมชน เช่น การเพิ่มคุณภาพชีวิต การเกิดระบบน้ำประปา

๓.๓ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในด้านบุคคล (Personal benefits) ได้แก่ ความนับถือตนเอง (Self - esteem) พลังอำนาจการเมือง (Political power) และคุณค่าของผลประโยชน์

๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การมีส่วนร่วมในการวัดผลและวิเคราะห์ผลของการดำเนินงาน รวมทั้งเป็นการหาข้อดี และข้อบกพร่องเพื่อหาทางแก้ไขการทำงานให้มีประสิทธิภาพต่อไป และเป็นการประเมินผลความสำเร็จหรือความล้มเหลวเป็นระยะ ๆ

ภาพที่ ๒.๑ แผนภูมิแสดงรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวคิดของ Cohen และ Uphoff

ไพรัตน์ เตชะรินทร์^{๒๖} กล่าวถึงรูปแบบและประเภทของการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

๑. องค์กรประชาชนที่จัดตั้งขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ มีการรวมตัวเพื่อร่วมกันทำประโยชน์ต่อส่วนรวม
 ๒. องค์กรประชาชนที่จัดตั้งมาอย่างเป็นทางการ
 ๓. ตัวแทนบุคคล หรือตัวแทนขององค์กรเอกชนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในรูปแบบ ต่าง ๆ
- ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

^{๒๖}ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์, การมีส่วนร่วมของประชาชนวารสารการพัฒนาชุมชน, ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๒ ๒๕๓๑. หน้า ๒๔-๓๖.

๑. ร่วมกันทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนความต้องการของชุมชน

๒. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการของประชาชน

๓. ร่วมนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของสังคม

๔. ร่วมตัดสินใจที่เป็นประโยชน์ในการที่จะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

๕. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๖. ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตน

๗. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมาย

๘. ร่วมติดตาม ควบคุม และประเมินผล บำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่กำหนดไว้โดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

ดุสิตา แก้วสมบุญ^{๒๗} ได้กล่าวถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมเป็น ๑๐ ประการ คือ ร่วมประชุม ร่วมออกเงิน ร่วมเป็นกรรมการ ร่วมเป็นผู้นำ ร่วมสัมภาษณ์ ร่วมเป็นผู้ชักชวน ร่วมเป็นผู้บริโภค ร่วมเป็นผู้ริเริ่ม ร่วมเป็นผู้ใช้แรงงานและร่วมออกวัสดุอุปกรณ์

ทิน บุญญธิการและคณะ กล่าวถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

๑) การรับรู้ข่าวสาร (Public information) โดยประชาชนในพื้นที่ ที่ได้รับผลกระทบ และบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะได้รับให้ทราบรายละเอียดเกี่ยวข้องกับโครงการ ที่จะดำเนินการ และผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและนอกจากนี้ข่าวสารดังกล่าวจะต้องมีการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

๒) การปรึกษาหารือ (Public consultation) เป็นรูปแบบที่มีการหารือ ในระหว่างผู้ดำเนินโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูล ประกอบกับการจัดทำรายการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยหลักการแล้วการหารือจะต้องจัดขึ้น ก่อนที่จะมีการเสนอรายงานศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อประเมินผลการกระทบบางประการที่อาจมองข้ามไป นอกจากนี้การปรึกษาหารือ ยังเป็นช่องอันหนึ่งในการกระจายข้อมูลข่าวสารไปยังผู้ที่ได้รับผลกระทบ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในโครงการและเพื่อเปิดให้มีการเสนอแนะประกอบทางเลือกในการตัดสินใจ

๓) การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public meeting) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ เพื่อที่จะใช้เป็นเวทีสาธารณะให้ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้ที่ได้รับผลกระทบหากมีการดำเนินโครงการจากหน่วยงานเจ้าของโครงการและผู้มีอำนาจตัดสินใจ จะได้ทำความเข้าใจระหว่างกัน และหาเหตุผลที่เกี่ยวกับโครงการ โดยเป็นรูปแบบที่สามารถพบเห็นได้บ่อย และอาจดำเนินการได้หลายรูปแบบตามสภาพปัญหาและประเด็นที่เกี่ยวข้องได้แก่

^{๒๗} ดุสิตา แก้วสมบุญ, การมีส่วนร่วมของประชาชนโครงการพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา, วิทยานิพนธ์นิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐.

๓.๑) การประชุมในระดับชุมชน (Community meeting) โดยมีการจัดขึ้นในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ ซึ่งเจ้าของโครงการจะส่งตัวแทนเข้าร่วมอธิบาย ให้ที่ประชุมทราบรายละเอียดของโครงการและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น แล้วจึงเปิดโอกาสให้ซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ อย่างไม่รู้ก็ตามอาจเกิดขึ้นเฉพาะจุดในระดับชุมชนย่อย ๆ แต่ละชุมชนก่อนแล้วจึงจัดรวมหลาย ๆ ชุมชนอีกครั้งหนึ่ง

๓.๒) การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical hearing) ซึ่งจัดขึ้นเมื่อเกิดมีข้อโต้แย้งทางเทคนิคโดยเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอกมาช่วยอธิบายซักถามและให้ความเห็นต่อรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ผลการประชุมต้องมีการนำเสนอต่อสาธารณะและผู้เข้าร่วมประชุมด้วย

๓.๓) การประชุมประชาพิจารณ์ (Public hearing) ในรูปแบบนี้มีขั้นตอนการดำเนินการที่ชัดเจนและเป็นเวทีการเสนอข้อมูลจากทั้งสองฝ่าย คือ ฝ่ายเจ้าของโครงการและผู้ที่ได้รับผลกระทบ โดยมีบรรยากาศในการประชุมที่เปิดกว้าง ซึ่งเจ้าของโครงการจะต้องเปิดเผยข้อมูล โดยไม่ปิดบังมีหลักเกณฑ์และประเด็นพิจารณาที่ชัดเจนและแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบร่วมกันซึ่งรูปแบบการประชุมควรมีลักษณะไม่เป็นทางการมากนัก อาจใช้เวลาประชุมหลายวันก็ได้และไม่จำเป็นต้องจัดครั้งเดียวหรือสถานที่เดียวตลอดไปทั้งนี้สามารถปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสมได้

๔) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นปัญหานั้น ๆ ซึ่งจะเป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจดำเนินการให้ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ เลือกตัวแทนไปเป็นกรรมการในคณะกรรมการที่มีอำนาจตัดสินใจในเรื่องนั้น ๆ ทั้งนี้ประชาชนจะเป็นผู้มีบทบาทชี้้นำการตัดสินใจเพียงใด ขึ้นอยู่กับน้ำหนักของตัวแทนในคณะกรรมการชุดนั้น ๆ

๕) การใช้กลไกทางกฎหมาย ซึ่งเป็นการเรียกร้องสิทธิของตน จากการไม่ได้รับความเป็นธรรมมักใช้ในกรณีที่ไม่สามารถดำเนินการทางอื่นได้ โดยอาศัยมาตรการทางกฎหมายเป็นหลัก ซึ่งอาจเกิดความยืดเยื้อต่อการดำเนินโครงการหรือยุติโครงการอย่างไรก็ดีในบางกรณีประชาชนอาจไม่อยู่ในฐานะที่จะดำเนินการฟ้องร้อง เพราะนอกจากจะเสียเวลาแล้ว ยังมีภาระค่าใช้จ่ายและภาระในการติดตามหาข้อมูล^{๒๘}

นรินทร์ จงวุฒิเวศน์ เสนอรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้คือ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect participation) โดยผ่านองค์กรตัวแทนของประชาชน (Representative organization) เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการชุมชน โดยมีการรับฟังข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับปัญหา และแนวทางในการพัฒนา เพื่อนำมาวิเคราะห์และจัดทำแผนในการพัฒนา^{๒๙}

องค์การอนามัยโลก (อ้างถึงใน ลักษณะ นักร้อง) ได้เสนอว่ารูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ถือว่าเป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ถือว่าเป็นรูปแบบที่แท้จริงหรือสมบูรณ์จะต้องประกอบด้วย

^{๒๘} สุทิน บุญญาธิการและคณะ, อ้างใน อนุชา เทียมพูล, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต), ๒๕๔๘.

^{๒๙} นรินทร์ จงวุฒิเวศน์, **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**, (กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๘๖.

กระบวนการ ๔ ขั้นตอน คือ

๑. การวางแผน บุคคลจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาจัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามประเมินผลและประการสำคัญคือการตัดสินใจด้วย

๒. การดำเนินกิจกรรม บุคคลจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการและบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรร ควบคุมทางการเงินและการบริการ

๓. การใช้ประโยชน์บุคคลจะต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ได้ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเอง และการควบคุมกันทางสังคม

๔. การได้รับผลประโยชน์บุคคลจะต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่เท่ากันซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคมหรือวัตถุก็ได้^{๓๐}

ปธาน สุวรรณมงคล กล่าวว่าชุมชนควรมีขอบเขตของการมีส่วนร่วม ๔ ลักษณะได้แก่

๑. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจ
๒. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผน
๓. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการ
๔. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการประเมินผล

โดยมีลักษณะของการมีส่วนร่วม ได้แก่

๑. การมีส่วนร่วมเกิดจากเบื้องบน หรือเบื้องล่าง
๒. แรงจูงใจให้เกิดการมีส่วนร่วม (สมัครใจหรือบังคับ)
๓. ช่องทางการมีส่วนร่วม ได้แก่
 - ๑) โดยตรงหรือโดยอ้อม
 - ๒) ปัจเจกชนหรือกลุ่ม
 - ๓) ทางการหรือไม่ทางการ^{๓๑}

สมควร สุรภาพพิศิษฐ์ การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคล กลุ่มคน หรือองค์กร ได้ร่วมกันคิดแก้ไขปัญหา ร่วมกันวางแผน ร่วมกันปฏิบัติ ในลักษณะการเสียสละแรงงาน บริจาคเงิน วัสดุสิ่งของ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์และร่วมติดตามผลงานด้วยความสมัครใจเพื่อพัฒนาทรัพยากรสิ่งแวดล้อม หรือให้ชุมชนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยมีขั้นตอนการมีส่วนร่วมดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมในการประชุมวางแผน
๒. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ

^{๓๐} ลักขณา นักร้อง, รายงานวิจัยเรื่องการศึกษาความคิดเห็นด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการศึกษา นอกโรงเรียนระหว่างผู้นำชุมชน และผู้จัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน, (นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร. ๒๕๓๘), หน้า ๔๐.

^{๓๑} ปธาน สุวรรณมงคล, หลักสูตร การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักบริหารระดับสูง” รุ่นที่ ๙ เอกสารบรรยายภาพรวมกลุ่มวิชา กลุ่มวิชาที่ ๕ การพัฒนาการเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๘), (อัสสัณ).

๓. การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์

๔. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลงานที่ได้ดำเนินการไปแล้ว^{๓๒}

รักชาติ วัฒนาประชากร การมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การมีส่วนร่วมกันตัดสินใจร่วมวางแผนร่วมลงมือปฏิบัติสละทรัพย์และแรงงาน ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์และติดตามประเมินผลงาน เพื่อให้เกิดการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการและเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยสรุปลักษณะการมีส่วนร่วมได้ดังต่อไปนี้

๑. การมีส่วนร่วมประชุมวางแผนดำเนินการโดยแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะ

๒. ร่วมดำเนินการวางแผนที่กำหนดไว้โดยเสียสละกำลังเงิน วัสดุ แรงกาย หรือทรัพยากรที่มีอยู่

๓. ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์หรือร่วมกันใช้ประโยชน์

๔. ร่วมในการติดตามประเมินผล^{๓๓}

ชัยรัตน์ วงศ์ฟู การมีส่วนร่วม คือ การที่บุคคล หรือองค์กร ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมดำเนินงานในกิจกรรมชุมชน โดยร่วมกันวางแผน ร่วมประชุม ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงาน ในลักษณะของการเสียสละแรงงาน บริจาคเงินวัสดุสิ่งของ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ และร่วมติดตามผลงาน โดยเกิดจากความรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อกระทำการให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้^{๓๔}

อนงค์รัตน์ เพชรสัมฤทธิ์ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้ ๔ ขั้นตอน คือ

๑. การมีส่วนร่วมการปฏิบัติตามแผนป้องกันรักษา หมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกันตามวิธีทางและแนวทางให้เป็นไปตามโครงการและแผนที่กำหนดขึ้น

๒. การมีส่วนร่วมการปฏิบัติตามแผนป้องกันรักษา หมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกันตามวิธีทาง และแนวทางให้เป็นไปตามโครงการและแผนที่กำหนดขึ้น

๓. การมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาซึ่งเกิดจากกิจกรรมหรือการดำเนินการของชุมชน

๔. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล เป็นการดำเนินการทำงานของตนและสภาพการภายนอก

ลักษณะการมีส่วนร่วมเกิดจาก

๑. การมีส่วนร่วมเกิดจากเบื่องบนหรือเบื่องล่าง

๒. การจูงใจให้เกิดการมีส่วนร่วมเป็นไปโดยสมัครใจ หรือบังคับ

๓. ช่องทางการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้น

^{๓๒} สมควร สุรภาพพิศิษฐ์, ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสครองราชย์ปีที่ ๕๐ จังหวัดนครราชสีมา, **การค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).

^{๓๓} รักชาติ วัฒนาประชากร, การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสวนป่าดงกลางดงอำเภอบางบาล จังหวัดนครราชสีมา, **การค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒).

^{๓๔} ชัยรัตน์ วงศ์ฟู, ปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรบ้านป่าแดงในการจัดการป่าชุมชน จังหวัดแพร่, **การค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕).

๓.๑ มีส่วนร่วมโดยปัจเจกชนหรือกลุ่ม

๓.๒ มีส่วนร่วมโดยตรงหรืออ้อม

๓.๓ มีส่วนร่วมโดยเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

๑. ปัจจัยทางชีวภาพ – กายภาพ

๒. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

๓. ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม

๔. ปัจจัยทางการเมือง

๕. ปัจจัยทางประวัติศาสตร์^{๓๕}

อรรถิพนธ์ สุทธิพนธ์ ได้กล่าวตรงกันว่าขั้นตอนการมีส่วนร่วมมีอยู่ ๕ ขั้นตอน คือ

๑. การมีส่วนร่วมคิด คือ ร่วมประชุมปรึกษาหารือในปัญหาและ การกำหนดกิจกรรม วิธีการดำเนินงานเพื่อให้กิจกรรมได้ผลตามวัตถุประสงค์

๒. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ คือ เมื่อมีการประชุมปรึกษาหารือ ต้องร่วมการตัดสินใจ เลือกกิจกรรมหรือแนวทางที่เห็นว่าดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุด

๓. การมีส่วนร่วมปฏิบัติตามกิจกรรม คือ เข้าร่วมในกิจกรรมตามวิธิต่างและแนวทางให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้

๔. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ คือ ร่วมในการรับผลประโยชน์อันเกิดจากผลของกิจกรรมหรือการดำเนินงานของสมาชิกเอง

๕. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล คือ ร่วมในการประเมินผลการทำงานของกลุ่ม และประเมินสถานการณ์ภายนอกด้วย^{๓๖}

๒.๑.๖ ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

การสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆมีส่วนช่วยให้กิจกรรมนั้นๆ ประสบความสำเร็จมากขึ้น และยังเป็นการปูพื้นฐานให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในอนาคตด้วย ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนยังก่อให้เกิดคุณประโยชน์อีกหลายด้านดังมีผู้รวบรวมไว้ ดังนี้กล่าว คือ ทำให้ประชาชนตระหนักในปัญหาของตนเอง และตระหนักที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือแก้ปัญหของตนเอง โดยที่ประชาชนมีโอกาใช้ความสามารถของตนเองที่มีอยู่ในรูปของความคิด การตัดสินใจ และการกระทำได้อย่างเต็มที่ ทั้งยังเป็นการระดมทรัพยากรมนุษย์มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมนี้ประชาชนจะรู้สึกในความเป็นเจ้าของ ทำให้เกิดการพัฒนามีความมั่นคงถาวรและประหยัดทรัพยากรในการจัดการ ดังนั้นจัดว่าการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการพัฒนาความสามารถและพลังของประชาชน เป็นการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยซึ่งมอบความรับผิดชอบและอำนาจสูงสุดในการพัฒนาชุมชนให้แก่ประชาชน

^{๓๕} อองครีตน์ เพชรสัมฤทธิ์, บทบาทสตรีในการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน, การค้นคว้าอิสระสังคมศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐).

^{๓๖} อรรถิพนธ์ สุทธิพนธ์, ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๓๓).

นอกจากนั้นยังเป็นการแสดงออกถึงความเคารพนับถือ เชื่อใจไว้ใจรักและศรัทธาในประชาชนว่ามีความรู้ความสามารถอีกด้วย^{๓๗}

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช กล่าวไว้ดังนี้

๑. เมื่อผู้ร่วมงานใดมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจในการเปลี่ยนแปลงเขาจะยอมรับการเปลี่ยนแปลงแทนที่จะต่อต้านการเปลี่ยนแปลง

๒. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชาจะมีความราบรื่นมากขึ้น ความไม่พอใจ การร่วมทุกข์น้อยลง

๓. ความผูกพันของบุคลากรกับองค์กรจะมากขึ้น

๔. บุคลากรจะไว้วางใจฝ่ายบริหารมากขึ้นเพราะบุคลากรรู้แรงจูงใจและความต้องการของฝ่ายบริหาร

๕. การบริหารผู้ใต้บังคับบัญชามีความง่ายขึ้นเพราะผู้ใต้บังคับบัญชายอมรับการเปลี่ยนแปลงและไว้วางใจฝ่ายบริหารมากขึ้น

๖. การตัดสินใจทางบริหารมีคุณภาพมากขึ้น

๗. การติดต่อสื่อสารระหว่างองค์กรระดับสูง กับองค์กรระดับต่ำดีขึ้น

๘. ก่อให้เกิดการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ^{๓๘}

ประชุม รอด ประเสริฐ ได้อธิบายถึงคุณประโยชน์ของการมีส่วนร่วม ดังนี้

๑. ส่งผลดีต่อการบริหารโดยส่วนรวม ทำให้ระดับความสำเร็จของการปฏิบัติงานสูง

๒. ทำให้ระบบการวางแผนขององค์กรโดยส่วนรวมมีประสิทธิภาพ

๓. บางครั้งให้ผู้บริหารต้องจัดลำดับความสำคัญ และกำหนดมาตรฐานในการปฏิบัติงานโดย

ชัดเจน

๔. ช่วยให้บุคคลในหน่วยงานเข้าใจถึงบทบาทอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบของตนเอง

๕. กระตุ้นให้ฝ่ายบริหารและบุคลากรทั่วไปกำหนดวัตถุประสงค์ในการทำงานร่วมกัน

๖. เป็นเครื่องมือของกระบวนการควบคุมงาน

๗. ช่วยเพิ่มขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน^{๓๙}

^{๓๗} สัณญา ตันศิริ, การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองแพร่อำเภอเมือง จังหวัดแพร่, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๔).

^{๓๘} สุโขทัยธรรมาธิราช,มหาวิทยาลัย, ประมวลสาระชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา.นนทบุรี, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๐), หน้า ๒๓๐.

^{๓๙} ประชุม รอดประเสริฐ, นโยบายและการวางแผน : หลักการและทฤษฎี, (กรุงเทพมหานคร : เนติกุลการพิมพ์ ๒๕๓๙), หน้า ๒๓๔.

๒.๒ แนวคิดในการพัฒนาชุมชน

๒.๒.๑ ความหมายและแนวคิดการพัฒนาชุมชน

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ได้มีนักวิชาการหลากหลายท่านได้ให้ความหมายและแสดงทัศนะไว้ดังนี้

การพัฒนาชุมชน หมายถึง การเสริมสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมให้แก่ท้องถิ่นชนบททุกแห่งทุกส่วน โดยการดำเนินการและการริเริ่มจากประชาชนเอง การพัฒนาชุมชนต้องอาศัยความสามารถของรัฐบาลที่เป็นผู้แทนเข้าไปบริหารในด้านเครื่องมือ เครื่องใช้ ตลอดจนกระตุ้นและเร่งเร้าให้ประชาชนมองเห็นปัญหาของตนเอง

การพัฒนาชุมชน เป็นขบวนการส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยประชาชนเข้าร่วมมือหรือริเริ่มเอง ถ้าประชาชนไม่รู้จักริเริ่มการใช้เทคนิคกระตุ้นเตือนให้เกิดการริเริ่ม เมื่อประชาชนเข้าร่วมมือกับรัฐจึงทำให้เกิดบทบาทและกรรมวิธีขึ้นอีกเพราะประชาชนต้องปรึกษาหารือกันเอง กำหนดความต้องการ วางโครงการเองแล้วร่วมมือกันเอง แล้วร่วมมือกันปฏิบัติตามโครงการนั้น ๆ เพราะว่าวิธีที่ประชาชนคิดทำเอง มีความสำคัญยิ่งกว่าผลงานเสียอีก ตลอดจนความเชื่อมั่นในตนเอง

การพัฒนาชุมชน หมายถึง ขบวนการที่กำหนดขึ้นเพื่อส่งเสริมและปรับปรุงภาวะต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่าง ๆ ให้ดีขึ้น ซึ่งเป็นการกระทำร่วมกันของผู้คนในท้องถิ่นนั่นเอง^{๔๐}

ลิขิต หมูดี อธิบายว่าแนวทางของการพัฒนานั้น ควรเป็น เรื่องของประชาชนที่เขาารู้สึก เขามีความต้องการ เขามีความพยายาม เขาร่วมมือกัน เขาขยันขันแข็ง ให้เขาขับเคลื่อนศักยภาพ (Release Potential) ออกมาจากพลังในตัวเขาให้มากที่สุด มองการพัฒนา เป็นภาพรวมความหมายสำคัญของการพัฒนา คือ กระบวนการเพื่อเพิ่มความสามารถของคนส่วนใหญ่ ในอันที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนโดยต่อเนื่อง โดยอธิบายว่ากระบวนการพัฒนาจะส่งผลถึง คนส่วนใหญ่ใน ๓ ลักษณะ คือ

ประการแรก การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้า ซึ่งถ้าเป็นเรื่องเศรษฐกิจ ก็เรียกว่า ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจทางสังคมเป็นเรื่องของการมีเหตุผล ตลอดจนระบบ และกลไก ซึ่งเอื้ออำนวยให้สามารถใช้เหตุผลเป็นหลักในการตัดสินใจและลดความขัดแย้ง โดยสันติวิธี เป็นต้น

ประการที่สอง การพัฒนามีความหมายรวมถึง ความมั่นคง ถ้าเป็น ทางเศรษฐกิจ ก็หมายถึง เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ ไม่มีปัญหาเรื่องเงินเฟ้อ เงินฝืด ถ้าในสังคมมีความมั่นคง ก็คือ สังคมมีความสุข สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ที่เปลี่ยนแปลงไปได้ โดยปราศจากความรุนแรง

^{๔๐}ไพศาล สรรสวัสดิ์ การพัฒนาชุมชน, รัฐศาสตร์สาส์น ๑, ๒๕๕๐, หน้า ๑๑-๑๔.

ประการที่สาม คำว่าการพัฒนานอกจากจะหมายถึงความก้าวหน้าและ มั่นคงแล้ว ยังหมายถึง ความเป็นธรรมอีกด้วย ในลักษณะที่ว่าประชาชนทุกคนในฐานะ ที่เป็นสมาชิกของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วม และได้รับผลตอบแทนจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ตามควร^{๔๑}

สุทธิรักษ์ หงสมัต ได้ให้ความหมายของการพัฒนาสังคมว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลง ชุมชนไปในทิศทางที่ดีขึ้นไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยที่องค์ประกอบที่สำคัญของชุมชนนั้น สรุปได้ว่ามี ๓ มิติ ได้แก่ มิติด้านภูมิศาสตร์ (กายภาพ) หมายถึง สภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ป่า แม่น้ำ ฯลฯ มิติด้านสังคม (ปฏิสัมพันธ์ของคน) หมายถึง การอยู่ร่วมกัน การติดต่อสื่อสาร ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิต และมิติด้านจิตวิทยา (ความรู้สึก) หมายถึง ความเป็นพวกพ้องเดียวกัน ความสามัคคี ความรู้สึกผูกพัน เอื้ออาทรต่อกัน^{๔๒}

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวถึงการพัฒนาไว้ในหนังสือ พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม สรุปได้ว่า มี ๔ แนวทาง ดังนี้^{๔๓}

๑. กายภาวนา คือ การพัฒนาทางศักยภาพทางกายหรืออินทรีย์ภายในมิให้ก่อโทษแต่ให้เกิดประโยชน์สร้างสรรค์

๒. สีสภาวนา คือ การพัฒนาด้านพฤติกรรมหรือการแสดงออกทางกายให้มีศีล มีระเบียบวินัย และเป็นมิตรกับสภาพแวดล้อม

๓. จิตตภาวนา คือ การพัฒนาด้านจิตใจให้เข้มแข็งมีคุณธรรมนำชีวิต มีสุขภาพจิต ที่มีคุณภาพ และบริสุทธิ์มีความตั้งมั่น ขยันหมั่นเพียร มีสมาธิ มีจิตเบิกบานอยู่เสมอ

๔. ปัญญาภาวนา คือ การพัฒนาด้านปัญญาความนึกคิด ไหวพริบ การแก้ปัญหาต่าง ๆ ของตน และผู้อื่นด้วยเหตุผลเข้าใจต่อสภาวะต่าง ๆ ตามความเป็นจริง

วิรัช วิรัชนิการวรรณ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงใน ชุมชนเมือง และชนบทไปในทิศทางที่คาดหวังน่าจะดีขึ้นกว่าเดิม อันเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้าน วัตถุและจิตใจหรือเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง^{๔๔}

สุธี ศรสวรรค์ ได้นำคำนิยามของการพัฒนาชุมชน ที่มโนวิชาวาทได้ทำการศึกษาวิจัยและ ให้คำนิยามศัพท์ไว้มากอธิบาย ดังนี้

๑. การพัฒนาชุมชน เป็นกรรมวิธีที่มุ่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชน ให้ดีขึ้น โดยความร่วมมืออย่างจริงจังของประชาชน และควรจะเป็นความคิดริเริ่มของประชาชนเองด้วย แต่ถ้าประชาชนไม่รู้จักริเริ่มก็ให้ใช้เทคนิคกระตุ้นเตือนให้เกิดความคิดริเริ่ม ทั้งนี้เพื่อให้กรรมวิธีนี้ได้รับการ

^{๔๑}ลลิต หนูดี, การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่นของสภา ตำบล : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างจังหวัดหนองบัวลำภู และจังหวัดปทุมธานี, ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิต วิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๒๐.

^{๔๒}สุทธิรักษ์ หงสมัต, องค์การชุมชนกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน, (วารสารพัฒนา ชุมชน, ๒๕๔๖), หน้า ๑๔-๑๗.

^{๔๓}พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๖๒๑.

^{๔๔}วิรัช วิรัชนิการวรรณ, การพัฒนาชุมชนเปรียบเทียบ การพัฒนาชุมชนตามอุดมการณ์ประชาธิปไตย และคอมมิวนิสต์, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๓๐

ตอบสนองจากประชาชนด้วยความกระตือรือร้นอย่างจริงจัง และองค์การสหประชาชาติได้ยึดถือเป็นมาตรฐาน

๒. การพัฒนาชุมชนเป็นขบวนการซึ่งดำเนินไปด้วยการรวมกำลังของราษฎรเองกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลเพื่อปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ ให้เจริญยิ่งขึ้น และผสมผสานชุมชนเหล่านั้นเข้าเป็นชีวิต และเพื่อให้ราษฎรสามารถ อุทิศตนเองเพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติได้อย่างเต็มที่

๓. พัฒนาชุมชน หมายถึง เทคนิคและวิธีดำเนินงานโดยจัดทำเป็นโครงการ อันหนึ่งอันเดียวกัน ในการที่จะส่งเสริมปรับปรุงชุมชนโดยพยายามที่จะรวมเอาความช่วยเหลือ จากภายนอก มาร่วมผสมผสานกับความมานะพยายามของชาวบ้านเอง และพยายามกระตุ้นความคิดริเริ่มจากท้องถิ่นและลักษณะผู้นำไปด้วยในตัว และถือว่าเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการนำการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในด้านนี้ องค์การสหประชาชาติได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า หมายถึง กระบวนการซึ่งรวมเอาความมานะพยายามของประชาชนกับฝ่ายรัฐบาลเข้าด้วยกันในการช่วยส่งเสริมสภาพของชุมชนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อให้ชุมชนเหล่านั้นได้มีบทบาท เข้ามาร่วมในชีวิตอันหนึ่งอันเดียวของประเทศชาติ และเพื่อให้มีส่วนร่วมสนับสนุนความเจริญของประเทศด้วยกรรมวิธีนี้ จึงมีสาระอันสำคัญ คือ ความร่วมมือของประชาชนด้วยศรัทธาที่จะสร้างเสริม ระดับความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น โดยอาศัยความริเริ่มของตนเองเป็นสำคัญการกำหนดให้มีหน่วย องค์การรัฐบาลเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือในด้านเทคนิคและวิชาการ เพื่อช่วยให้ความคิดริเริ่มการช่วยตัวเอง และความช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้ดำเนินอย่างมีประสิทธิภาพ

๔. การพัฒนาชุมชนเป็นขบวนการแห่งการกระทำทางสังคมซึ่งราษฎรในชุมชนนั้น ๆ ร่วมกัน จัดวางและลงมือกระทำการเองกำหนดว่ากลุ่มของตน และแต่ละบุคคลมีความต้องการอย่างไร และปัญหาร่วมกันมีอะไรบ้าง แล้วจัดทำแผนการของกลุ่มและของเอกชนเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการและสามารถแก้ปัญหาเหล่านั้นโดยพยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้นๆ ให้มากที่สุด และถ้าจำเป็น อาจขอความช่วยเหลือทั้งด้านบริการ และวัสดุจากองค์การรัฐบาลและที่มีใช้ของรัฐบาลได้ การพัฒนาชุมชนนั้นเราไม่อาจจะตีความหมายให้เป็นที่พอใจได้ถ้าพูดในด้านเนื้อหาของคำเพราะว่าเป็นปัญหาที่เกี่ยวกับวิธีการกระทำมากกว่าตัวงานที่กระทำจริง ๆ เช่น การสร้างถนน โรงพยาบาล หรือโรงเรียนนั้นอาจจะเป็นการพัฒนาชุมชนหรือไม่ใช่ก็ได้ปัญหานี้จะตอบได้ก็ต่อเมื่อเรารู้ว่างานดังกล่าวนั้นกระทำไปโดยวิธีใด

๕. การพัฒนาชุมชน หมายถึง การรวมกำลังดำเนินงานปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน ให้ชุมชนมีความเป็นปึกแผ่น และดำเนินงานไปในแนวทางที่ต้องการ การทำงานพัฒนาชุมชนในขั้นแรกจะต้องอาศัยความร่วมมือกำลังกันของราษฎรในชุมชนนั้นๆ ในการช่วยตัวเอง และร่วมมือกันดำเนินงานแต่ยังคงได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการด้วยจากหน่วยราชการหรือองค์การอาสาสมัครอื่น ๆ การพัฒนาชุมชนเป็นโครงการซึ่งช่วยให้ราษฎรในหมู่บ้านสามารถยื่นมือออกมารับเอาบริการต่าง ๆ ของรัฐบาลซึ่งมีอยู่แล้วไปใช้ประโยชน์

๖. การพัฒนาชุมชน เป็นเพียงส่วนหนึ่งของขบวนการที่ใช้ในการสร้างความเจริญให้ท้องถิ่น เป็นส่วนที่มีลักษณะที่เห็นได้ชัดแตกต่างออกไป โดยประกอบด้วย

๖.๑ การช่วยตนเอง

๖.๒ การพิจารณาถึงความต้องการที่แท้จริงของประชาชน

๖.๓ การพิจารณาถึงลักษณะของสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และลักษณะอื่น ๆ ของชุมชนนั้นเป็นส่วนรวม

๗. การพัฒนาชุมชน หมายถึง ขบวนการอย่างหนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้เพื่อเป็นการกระตุ้นยั่วยุ และส่งเสริมประชาชนให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้น และเข้าร่วมมือในการดำเนินงานปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนเอง และเสริมสร้างท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

๘. การพัฒนาชุมชน เป็นกระบวนการที่มุ่งจะชักจูง และส่งเสริมประชาชนให้มีความรู้สึกระตือรือร้นสนใจที่จะเข้าร่วมมือดำเนินการปรับปรุงการทำการมาหากินและสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่น

๙. การพัฒนาชุมชนย่อย มีผลต่อการมีส่วนร่วมเพราะการที่บุคคลมีความเห็นแตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องผลประโยชน์ที่ได้รับจากการพัฒนา หรือการที่ต้องนำตัวเองเข้าไปพัวพันกับงานของส่วนรวมย่อมมีผลให้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนแตกต่างกันไป

จากคำนิยามดังกล่าว พอจะแยกแยะเป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา ชุมชนได้ ๔ ประการด้วยกัน ได้แก่ ขบวนการ (Process) วิธีการ (Method) กรรณวิธีการเปลี่ยนแปลง (Movement) และโครงการ (Program)

๑. การพัฒนาชุมชนเป็นขบวนการที่จะต้องทำกันอย่างต่อเนื่องอย่างมีระบบเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้จำเป็นต้องใช้เวลา และต้องอาศัยกรรณวิธีการเปลี่ยนแปลงที่ถูกต้องวิธี

๒. การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการที่ใช้ความสามารถของประชาชน และความร่วมมืกระหว่างประชาชนกับรัฐบาลในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น วิธีการนี้ต้องเป็นที่ยอมรับ และสามารถนำการเปลี่ยนแปลงมาสู่ชุมชนอย่างถาวร และมีประโยชน์ต่อชุมชน

๓. การพัฒนาชุมชนเป็นกรรณวิธีการเปลี่ยนแปลงจากลักษณะหนึ่งไปสู่อีกลักษณะหนึ่ง โดยเฉพาะการเน้นการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติของคนเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ

๔. การพัฒนาชุมชนเป็นแผนงานหรือโครงการที่ได้จัดทำขึ้นตามหลักของการพัฒนาชุมชนเพื่อนำแผนงานหรือโครงการไปปฏิบัติให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยคนในชุมชน^{๔๕}

สรุปได้ว่า ในการพัฒนาชุมชน โดยการให้ประชาชนมีส่วนร่วมนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องประสานความร่วมมือกับประชาชนในชุมชนนั้น ๆ เพื่อให้ความรู้และแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน รับทราบปัญหา หาสาเหตุของปัญหา พร้อมกันแนวทางในการแก้ปัญหา การพัฒนานั้นจะต้องพัฒนาในทุกส่วนพร้อมกันไม่แยกส่วนในการพัฒนา และต้องไม่ไปทำลายความเป็นชุมชนดั้งเดิมไม่ทำลายเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และครอบครัวของคนในชุมชน

แนวความคิดการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

แนวความคิดการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นสิ่งสำคัญของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่จะสามารถ

^{๔๕} สุธี ศรสวรรค์, ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของมุสลิม : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด พระนครศรีอยุธยา, ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๖ - ๑๗.

ทำงานกับประชาชนได้อย่างถูกต้อง และทำให้งานมีประสิทธิภาพ อันประกอบด้วยแนวคิดพื้นฐาน ใน การพัฒนาชุมชนในระดับการปฏิบัติ มีดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) เป็นหัวใจของงานพัฒนาชุมชน โดยยึดหลักของการมีส่วนร่วมที่ว่า ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจวางแผนงาน การปฏิบัติการและร่วมบำรุงรักษา

๒. การช่วยเหลือตนเอง (Aided Self - Help) เป็นแนวทางในการพัฒนาที่ยึดเป็นหลักการ สำคัญประการหนึ่ง คือ ต้องพัฒนาให้ประชาชนในท้องถิ่นพึ่งตนเองได้มากขึ้น โดยมีรัฐคอยให้การ ช่วยเหลือ สนับสนุน ในส่วนที่เกินขีดความสามารถของประชาชน ตามโอกาสและหลักเกณฑ์ที่ เหมาะสม

๓. ความคิดริเริ่มของประชาชน (Initiative) ในการทำงานกับประชาชนต้องยึดหลักการที่ว่า ความคิดริเริ่มต้องมาจากประชาชนในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งต้องใช้วิถีแห่งประชาธิปไตย และหาโอกาส กระตุ้นให้การศึกษา ให้ประชาชนเกิดความคิด และแสดงออกซึ่งความคิดเห็นอันเป็น ประโยชน์ต่อ ชุมชนท้องถิ่น หมู่บ้าน ตำบล

๔. ความต้องการของชุมชน (Felt - Needs) การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นต้องให้ประชาชน และ องค์กรประชาชนคิดและตัดสินใจบนพื้นฐานความต้องการของท้องถิ่นเอง เพื่อให้เกิดความคิดที่กว้างน เป็นของประชาชน และจะช่วยกันดูแลรักษาต่อไป

๕. การศึกษาภาคชีวิต (Life - Long Education) การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นถือเป็น กระบวนการให้การศึกษาภาคชีวิตแก่ประชาชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคน พัฒนาท้องถิ่น การให้ การศึกษา ต้องให้การศึกษาอย่างต่อเนื่องกันไป ครอบคลุมทั้งบุคคลยังดำรงชีวิตอยู่ในชุมชน

หลักการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เป็นความจริงแห่งชีวิต ของการพัฒนาชุมชนซึ่งยึดถือเป็น สรณะ คือ ความเชื่อมั่นและศรัทธาในมนุษยชาติ ว่ามนุษย์ทุกชีวิตมีคุณค่า และมีความหมาย มี ศักดิ์ศรี และมีศักยภาพกล่าวคือ มีฐานะแห่งความเป็นมนุษย์ที่ไม่ควรจะได้รับ การเหยียดหยาม ดูหมิ่น เหยียดหยามจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง มีความสามารถจากการเป็นมนุษย์ที่ควรได้รับการยอมรับ และทำให้ปรากฏเป็นจริงในทางปฏิบัติจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเองดังนั้น การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่ แท้จริง คือ หลักประชาชน หมายถึง

๑. เริ่มต้นที่ประชาชน โดยยืนจุดเดียวกับประชาชน มองโลก มองชีวิต มองปัญหา จากทัศนะ ของประชาชน เพื่อให้เข้าใจปัญหา ความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นเพื่อให้เข้าถึงชีวิต จิตใจ ของประชาชน

๒. ทำงานร่วมกับประชาชน โดยการคำนึงถึงการที่จะทำให้ประชาชนเข้าใจปัญหาของตนเอง และของท้องถิ่น และมีกำลังใจลุกขึ้นต่อสู้กับปัญหา ช่วยกันคิด ช่วยกันแก้ไขปัญหานั้น ย่อมมีหนทาง ที่จะกระทำได้โดยไม่ยากหากเข้าใจปัญหาและเข้าถึงจิตใจของประชาชน

๓. ยึดประชาชนเป็นพระเอก โดยประชาชนต้องเป็นผู้กระทำการพัฒนาด้วยตนเองไม่ใช่เป็น ผู้ถูกกระทำ หรือเป็นฝ่ายรองรับข้างเดียว เพราะผลของการกระทำการพัฒนานั้น ตกอยู่ที่ประชาชน โดยตรง ท้องถิ่นโดยตรง ประชาชนเป็นผู้รับโชค หรือ เคราะห์จากการพัฒนา นั้น

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี กล่าวถึง หลักการพัฒนาชุมชนว่า

๑) หลักความร่วมมือของประชาชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้มากที่สุด โดยการเปิดโอกาสให้มีการศึกษา การร่วมพิจารณาและการตกลงใจร่วมกันในการแก้ปัญหา หรือการวางโครงการต่างๆ เพื่อให้ประชาชนได้มีสิทธิและเสมอภาคที่จะมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อสังคม โดยการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติและร่วมกันรับผิดชอบงานพัฒนาชุมชนของตน

๒) หลักการแสวงหาผู้นำในการพัฒนาชุมชนนั้นเน้นในเรื่องการค้นหาผู้นำและพัฒนาคุณลักษณะผู้นำให้เกิดขึ้นในชุมชนเพราะจุดมุ่งหมายสุดท้ายของการพัฒนาชุมชนคือการให้ประชาชนพึ่งตนเองและสามารถช่วยตนเองได้ซึ่งผู้นำจะเป็นผู้ดำเนินการในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี

๓) หลักการทำงานกันกับกลุ่ม จะต้องสร้างกลุ่มคนในรูปแบบต่าง ๆ ขึ้น เพื่อให้สถาบันของประชาชนซึ่งเป็นศูนย์กลางในการศึกษา และเป็นแกนในทางปฏิบัติการพัฒนาชุมชนจึงมุ่งไปที่การทำงานกับกลุ่มคนเป็นประการสำคัญ

๔) หลักการสมทบ เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลและสนับสนุนให้ประชาชนใช้แรงงานและวัสดุอุปกรณ์ในชุมชน เพื่อประโยชน์ของชุมชนอย่างเต็มที่ จึงต้องกระตุ้นให้ประชาชนรู้จักเสียสละแรงงานวัสดุอุปกรณ์ของตนสมทบกับของรัฐบาลอีกทางหนึ่งซึ่งจะช่วยให้งบประมาณอันจำกัดของรัฐบาล สามารถให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึง

๕) หลักการประสานงาน โดยตัวของการพัฒนาชุมชนเองไม่สามารถบอกได้ชัดเจนว่าเป็นงานของใคร ด้วยเหตุนี้จึงไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้ด้วยลำพังตัวเอง ต้องอาศัยความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจึงจะประสบความสำเร็จ

๖) หลักการรับผิดชอบร่วมกัน แม้โครงการพัฒนาชุมชนจะเสร็จสิ้นลงแล้วก็ตามแต่ยังต้องมีการรับผิดชอบดูแลรักษาให้คงอยู่ เพื่อประโยชน์ของชุมชนให้นานที่สุด เพราะฉะนั้นต้องทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบด้วย จึงจะทำให้ประชาชนรู้สึกว่าเป็นเจ้าของ และเกิดความรู้สึกหวงแหนที่จะดูแลรักษา ในการดำเนินงานให้คงไว้ตลอดไป

๗) หลักการขยายผลหรือการสร้างเครือข่าย การพัฒนาชุมชนนั้นมีระเบียบแบบแผนในการดำเนินงาน จึงสามารถที่จะบอกผลที่จะเกิดขึ้นมาได้พอสมควร และเป็นแบบอย่างที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาในชุมชนอื่น ๆ ต่อไป^{๔๖}

วัตถุประสงค์ในการพัฒนาชุมชน จึงมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ๒ ประการ คือ

๑) เพื่อทำให้มนุษย์เข้าถึงศักยภาพสูงสุดที่ธรรมชาติให้มนุษย์บรรลุถึงขีดความสามารถสูงสุดที่พึงมี และ ๒) เพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของมนุษย์ให้ผาสุก ให้สุขสมบูรณ์เป้าหมายการพัฒนาชุมชนจึงอยู่ที่ การทำให้ชุมชน(ประชาชน) สุขสมบูรณ์ การทำให้ประชาชนพึ่งตนเอง ช่วยตนเองได้ในการแก้ไขปัญหาส่วนตัว และแก้ไขปัญหาส่วนรวมได้ รวมทั้งในการยังชีพตนเองหรือการมีงานทำ และยังประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นได้หลักการดำเนินงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่น จากแนวคิดพื้นฐาน หลักการพัฒนาได้นำมาใช้เป็นหลักในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

๑. ยึดหลักความมีศักดิ์ศรี และศักยภาพของประชาชน โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนใน

^{๔๖} ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, การพัฒนาชุมชน : เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการพัฒนาชุมชน, หน้า ๖-๘.

ท้องถิ่นใช้ศักยภาพที่มีอยู่ให้มากที่สุด และต้องเชื่อมั่นว่าประชาชนนั้นมีศักยภาพที่จะใช้ความรู้ความสามารถที่จะปรับปรุงพัฒนาตนเองได้ จึงต้องให้โอกาสประชาชนในการคิด วางแผน เพื่อแก้ปัญหาชุมชนท้องถิ่นด้วยตัวของเขาเอง

๒. ยึดหลักการพึ่งตนเองของประชาชน ยึดมั่นเป็นหลักการสำคัญว่าต้องสนับสนุนให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ โดยการสร้างพลังชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ส่วนรัฐบาลจะช่วยเหลือสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง และช่วยเหลือในส่วนที่เกินขีดความสามารถของประชาชน

๓. ยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนร่วมคิด ตัดสินใจ วางแผน ปฏิบัติตามแผน และติดตามประเมินผลในกิจกรรม หรือโครงการใด ๆ ที่จะทำในชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการดำเนินงาน อันเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกในเรื่องความเป็นเจ้าของโครงการ หรือกิจกรรม

๔. ยึดหลักประชาธิปไตย ในการทำงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่น จะต้องเริ่มด้วยการพูดคุย ประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน คิดร่วมกัน ตัดสินใจ และทำร่วมกัน รวมถึงรับผิดชอบร่วมกัน ภายใต้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย^{๔๗}

๒.๒.๒ ความสำคัญของการพัฒนาชุมชน

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญของการพัฒนาชุมชน ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมาย และแสดงทัศนะไว้ดังนี้

วิรัช เตียหงษากุล ได้กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถ และความรับผิดชอบในการพัฒนาตนเอง ชุมชน และประเทศให้เกิดขึ้นเพื่อประชาชน อันเป็นหลักการยึดหลักประชาธิปไตย การพัฒนาชุมชนยังเป็นการสนับสนุนการทำงานร่วมกับบุคคลภายในชุมชนทุกคน โดยถือว่า ประชาชนทุกคนมีความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย ไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องฐานะ การศึกษา เพศหรือวัยไม่ทำงานแต่เฉพาะกับบางพวกบางกลุ่มทุกคนในชุมชนมีสิทธิมีเสียงเท่าเทียมกันคือ มีหนึ่งเสียงเท่ากันในเรื่องของชุมชน การตัดสินใจของชุมชนทุกเรื่องเป็นการตัดสินใจของคนส่วนมาก และผลประโยชน์ที่ได้รับจากการพัฒนาจะส่งผลไปสู่คนส่วนมากด้วย การมีส่วนร่วมในการประชุม หรือการสนทนาต้องมีบรรยากาศของความเสมอภาค ยอมรับความคิดเห็น และให้ความสำคัญแก่ความคิดเห็นของสมาชิกทุกคนว่ามีคุณค่าหรือมีประโยชน์^{๔๘}

จิระพรรณ กาญจนจิตร ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาชุมชนมีแนวพื้นฐานอยู่ ๓ ประการ คือ

๑. การช่วยเหลือตนเองและการช่วยเหลือเพื่อให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ (Self-help and Aid Self-help) ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องช่วยตัวเองในรูปของแรงงาน วัสดุ และทรัพย์สินเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตน หากเกินความสามารถรัฐบาลจึงจะให้การสนับสนุนตามควรการช่วยเหลือตนเอง หมายถึงราษฎรสามารถเข้าร่วมปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนสามารถเข้าแก้ไขข้อขัดข้องส่วนรวมของชุมชน ฉะนั้นจึงเป็นการระดมสรรพกำลังทั้งปวงของชุมชนไม่ว่าจะเป็นกำลังคนหรือ

^{๔๗}นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์, กลาพัฒนากร.กรมการพัฒนาชุมชน, (บริษัท ร้าไทยเพรส จำกัด : กรุงเทพมหานคร ๒๕๕๐), หน้า ๑๘๖.

^{๔๘}วิรัช เตียหงษากุล, บทบาทของสถาบันการศึกษากับการพัฒนาชุมชนชนบท, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙).

ทรัพยากรธรรมชาติเข้าสู่การปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตามสรรพกำลังดังกล่าวนี้ อาจมีข้อจำกัดอยู่บางประการด้านคุณวุฒิ ประสบการณ์ ความสามารถ และกำลังงบประมาณ เป็นต้น ความช่วยเหลือจากภายนอกจึงยังมีความจำเป็นที่จะเข้ามาแก้สถานการณ์ในระยะนี้โดยมีวัตถุประสงค์ว่าจะช่วยเหลือให้ราษฎรสามารถช่วยตัวเองไปตลอดรอดฝั่ง

๒. การพัฒนาชุมชนเป็นการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ (Wholistic Program) มีความหมายว่า ปัญหาของชุมชน หรือของประเทศไม่อาจแก้ไขได้ด้วยวิธีใดวิธีหนึ่งหรือ โดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง โดยเฉพาะเท่านั้น แต่จะต้องเป็นการประสานปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเป็นการประสานงานของวิธีการหลายวิธีการและหลายด้าน หากเราศึกษาปัญหาของชุมชนอย่างละเอียดจะพบว่าปัญหาของชุมชนเกิดจากหลายสาเหตุ ดังนั้นจำเป็นต้องดำเนินการด้วยวิธีต่าง ๆ ด้านต่าง ๆ พร้อมกันไป เช่น การยกระดับการครองชีพของชาวนา จะต้องมีการพัฒนาด้านทักษะ การพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อม การวางแผนครอบครัวและอื่น ๆ เป็นต้น การกำหนดวิธีการ แก้ไขปัญหาของชุมชนจึงต้องหยิบยกปัญหาของชุมชนนั้นมาพิจารณาอย่างละเอียด และต้องระลึกว่าปัญหาหนึ่งจะเกี่ยวพัน หรือกระทบกระเทือนไปอีกปัญหาหนึ่งหรือหลายปัญหายู่อเสมอ ฉะนั้นโครงการที่จะต่อสู้กับปัญหาจึงถูกกำหนดให้สามารถเผชิญหน้ากับปัญหาต่าง ๆ ได้หลายปัญหา

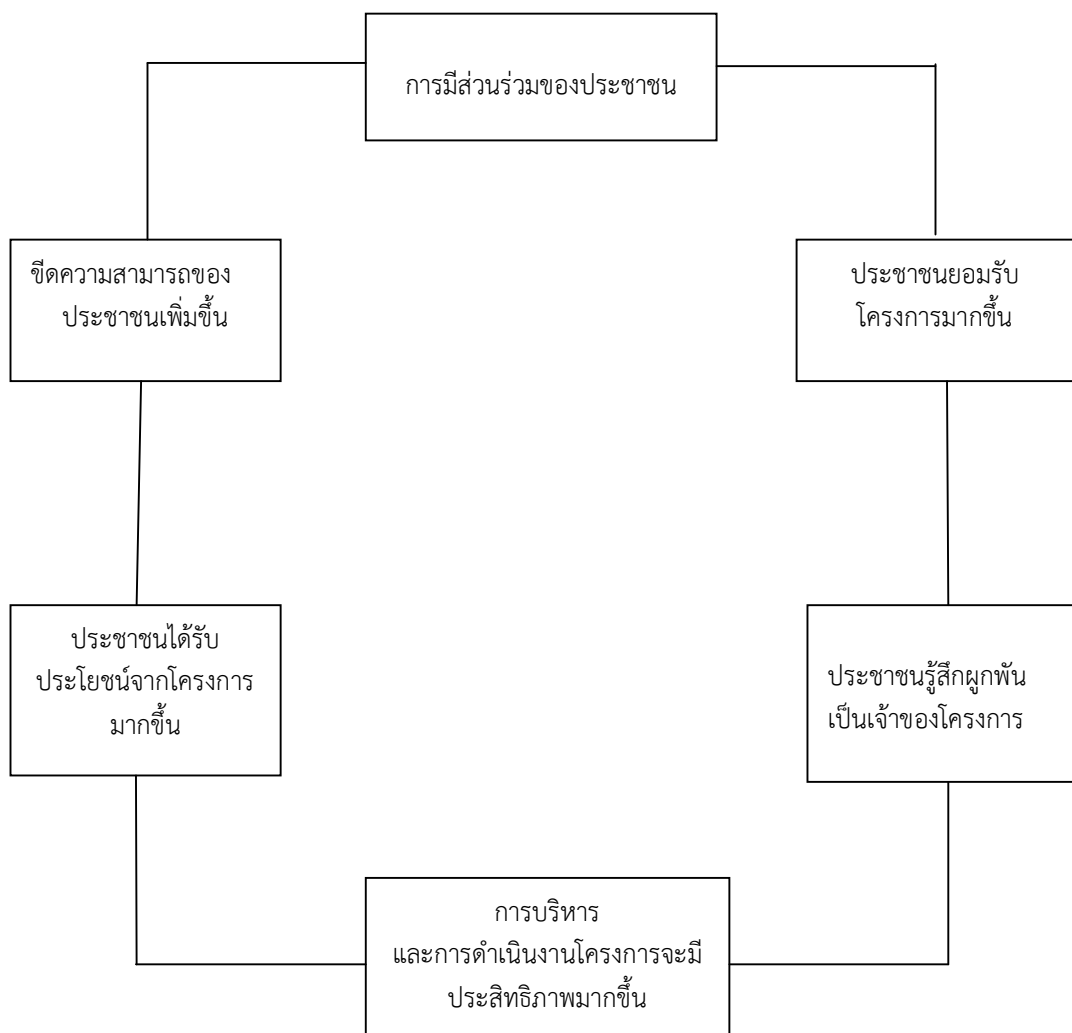
๓. การพัฒนาชุมชนเป็นการดำเนินงานที่เริ่มจากท้องถิ่นชนบท โดยมีวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับนโยบายพัฒนาประเทศ (The Mainstream of National Development) วัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับนโยบายพัฒนาประเทศ มิได้หมายความว่านโยบายชาติเป็นผู้กำหนดนโยบายท้องถิ่นแต่มีความหมายว่ากิจกรรมในท้องถิ่นจะได้รับการสนับสนุนให้เป็นกำลังสำคัญในการสนับสนุนค้ำจุนนโยบายชาติการสนับสนุนที่ได้รับนี้ก็คือ การสนับสนุนจากรัฐบาลในด้านวัสดุกำลังคน ฉะนั้นการดำเนินงานของท้องถิ่นใดเป็นโดยเอกเทศปราศจากเป้าหมายที่สอดคล้องกับนโยบายชาติย่อมจะไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลเท่าที่ควร^{๔๙}

สมยศ พุ่มหว่า กล่าวถึง ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่ง สรุป ได้ว่า เป็นการเสริมสร้างให้ประชาชนพึ่งตนเอง ช่วยให้มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมเพื่อแก้ไข ปัญหาของเขา จะทำให้มีอำนาจต่อรองมากขึ้นทั้งทางเศรษฐกิจและการเมือง จะช่วยพัฒนา ประชาธิปไตยโครงสร้างสังคม การเมือง และเศรษฐกิจของประเทศในที่สุด การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจจะสรุปเป็นแผนภาพที่จะช่วยให้เข้าใจชัดเจน ดังนี้^{๕๐}

^{๔๙} อ่างแล้ว, หน้า ๒.

^{๕๐} สมยศ พุ่มหว่า, สังคมชนบทกับการพัฒนา, (ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๓๔), หน้า ๒๑๙.

ภาพที่ ๒.๒ แบบจำลองแนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน

๒.๒.๓ ตัวแบบการพัฒนา

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (อ้างในจุฬาร ตันเรือง) ได้เขียนเกี่ยวกับสาระสำคัญของตัวแบบการพัฒนาของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สรุปความสำคัญของแนวคิดซึ่งสามารถสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนได้โดยการพิจารณาประเด็นหลักดังต่อไปนี้

๑. ประเด็นที่ว่าด้วยตัว “คน” จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน เพราะเมื่อคนมีความเจริญทางปัญญาจะสามารถสร้างความเจริญได้ด้วยตนเอง นับได้ว่าเป็นความเข้มแข็งของทั้งคนและของท้องถิ่น ถ้าไม่พัฒนาในท้องถิ่นจะทำให้ท้องถิ่นไม่ยั่งยืน ดังนั้นการพัฒนาคนจึงเป็นกุศโลบายของการพัฒนาท้องถิ่นที่เข้มแข็งอย่างยั่งยืน

๒. หลักการพัฒนา ๑๐ ประการ คือ

๑. หลักช่วยเหลือตนเอง พึ่งตนเอง เป็นการพัฒนา “คน” เพื่อให้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนมากที่สุด จนก่อให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนในตนเอง ดังนั้นคนที่ช่วยตัวเอง และพึ่งตนเองได้จะทำให้ท้องถิ่นมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

๒. หลักการเริ่มจากสภาพที่เป็นอยู่ เป็นการพัฒนาจากสิ่งที่มีอยู่แล้วจึงใส่ปัจจัยนำเข้าไป เพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป ทำให้ชาวบ้านสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ จนเกิดการพัฒนาค้น และท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

๓. การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพราะเป็นสิ่งใกล้ตัว การใช้ทรัพยากรจากบริษัทที่ใกล้ทำให้ชาวบ้านเกิดการพึ่งพาตนเองมากที่สุด และสามารถที่จะวางแผนที่จะใช้ทรัพยากรที่พอดี ทำให้ผลผลิตที่เกิดขึ้นไม่มากหรือน้อยไป การอาศัยทรัพยากรที่ใกล้ตัวเป็นการใช้เงินมาก และอาจเกินความจำเป็นของท้องถิ่น

๔. การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น การพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากชาวบ้านในท้องถิ่น เพื่อให้ชาวบ้านเกิดการเรียนรู้ร่วมกันจนเกิดปัญญา สามารถที่จะพัฒนาท้องถิ่นของตนเองให้ยั่งยืนได้

๕. วัฒนธรรมและผู้นำท้องถิ่น การพัฒนาท้องถิ่นให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน จะต้องดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมที่ดีงาม และผู้นำท้องถิ่นจะต้องเป็นตัวแทนของการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยไว้ดำรงอยู่สืบไป เป็นการแก้ปัญหาท้องถิ่นล่มสลาย ทำให้ท้องถิ่นทั้งเข้มแข็งและยั่งยืน

๖. ความมีประสิทธิภาพในการพัฒนาให้ได้ผลต้องจัดทำในรูปของหนึ่งโครงการมีลักษณะเป็นหนึ่งหน่วยระบบ มีผลผลิตที่คาดหวัง มีปัจจัยนำเข้าและกระบวนการทำงานที่จัดขึ้นตั้งขึ้นอย่างเป็นระบบ เมื่อโครงการดำเนินงานไปแล้ว สามารถประเมินผลและประเมินประสิทธิภาพได้

๗. การประสานงาน เป็นหน่วยงานของราชการและเอกชน จะต้องมีการประสานความร่วมมือในการทำงานทั้งนี้เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของกระบวนการพัฒนา ถ้าทุกหน่วยงานราชการและเอกชนสามารถประสานงาน ให้ความร่วมมือกันได้อย่างดี จะก่อให้เกิดการพัฒนาที่เข้มแข็งอย่างยั่งยืน

๘. การทำงานเชิงรุก เป็นการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาหมู่บ้านอย่างตรงประเด็น ในการทำงานเชิงรุกรุ่นชาวบ้านในท้องถิ่นจะเข้าร่วมทำให้เกิดการพัฒนาเรียนรู้ในการทำงานระหว่างชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาค้นในท้องถิ่น และการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

๙. ความมีคุณธรรมและศิลปะ การพัฒนาค้นหากมุ่งแต่ความรู้ความสามารถทางด้านเศรษฐกิจอย่างเดียว จะทำให้ความเป็นไทยหายไปจากท้องถิ่น สิ่งสำคัญคือคุณธรรมและศิลปะที่แสดงความเป็นท้องถิ่นของไทย ดังนั้นการพัฒนาจะต้องควบคู่กับคุณธรรมและศิลปะ

๑๐. การเชื่อมประสานด้านเวลา เป็นการพัฒนาโดยเชื่อมสภาพของท้องถิ่นในปัจจุบันของไทยเข้ากับเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการพัฒนาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่ด้นั้นจะต้องเป็นเทคโนโลยีที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาค้น แล้วส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

๑๑. วิธีการพัฒนา เป็นการลงมือปฏิบัติไปสู่เป้าหมายของการพัฒนา วิธีการพัฒนาจึงมุ่งที่ตัว “คน” เป็นสำคัญ กระบวนการที่นำมาใช้ในการพัฒนาค้น ได้แก่ วิธีการให้การศึกษาอบรมวิธีการทำงานกลับกลุ่มคน วิธีพัฒนาแบบมีส่วนร่วม กล่าว คือ นักพัฒนาและผู้ถูกพัฒนาจะต้องร่วมกันตั้งแต่

วางแผนและปฏิบัติอย่างใกล้ชิด เพื่อให้กระบวนการทำงานเกิดประสิทธิภาพสูงสุด และวิธีการทำงานเป็นการส่งเสริมให้หน่วยงานเข้ามาช่วยท้องถิ่นในส่วนที่ขาดเพื่อให้ท้องถิ่นเกิดความเข้มแข็ง^{๕๑}

๒.๓ บริบทของเทศบาลหนองบัววง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา

๒.๓.๑ สภาพพื้นที่

เทศบาลตำบลหนองบัววงสภาพทั่วไปเดิมเป็นสุขาภิบาลหนองบัววงกิ่งอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย จัดตั้งเป็นสุขาภิบาลหนองบัววง เมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๒๖ ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๐ ตอน ๑๖๗ หน้า ๓๘๕๓ ลงวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๒๖ ต่อมาได้เปลี่ยนแปลงฐานะจากสุขาภิบาลเป็นเทศบาลตำบลหนองบัววง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๔๒ ตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะสุขาภิบาลเป็นเทศบาลตำบล พ.ศ. ๒๕๔๒ ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๑๖ ตอน ๙ วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒ พร้อมสุขาภิบาลทั่วประเทศ จำนวน ๙๘๑ แห่ง เปลี่ยนแปลงฐานะเป็นเทศบาลตำบลทั้งหมด

ลักษณะที่ตั้งและขนาดเทศบาลตำบลหนองบัววง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดนครราชสีมา ห่างจากอำเภอลำทะเมนชัยประมาณ ๑ กิโลเมตร และห่างจากศาลากลางจังหวัดนครราชสีมา ๑๒๐ กิโลเมตร โดยถนนทางหลวงนครราชสีมา - ขอนแก่น ตามเส้นทางจังหวัดนครราชสีมา อำเภอพิมาย อำเภอลำทะเมนชัย และถนนสายลำทะเมนชัย - ทางพาด หมายเลข ๒๒๒๖ ใช้ระยะเวลาเดินทางโดยรถประจำทางเทศบาลฯ ไปจังหวัด ๒.๓๐ ชั่วโมง รถส่วนตัว ๑.๓๐ ชั่วโมง โดยมีอาณาเขตพื้นที่อยู่ติดกับท้องถิ่นใกล้เคียง ดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ ตำบลขุย	อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา
ทิศใต้	ติดต่อกับ ตำบลขุย	อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ ตำบลไพล	อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ตำบลขุย	อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา

^{๕๑} จุฬารัตน์ ดันเรือง, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลหนองไม้แดง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี, ภาคนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๒), หน้า ๑๙-๒๐.

เทศบาลตำบลหนองบัววง เป็นรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการกระจายอำนาจการปกครองส่วนกลางไปยังหน่วยปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองด้วยการเลือกตั้งตัวแทนของตนเอง เพื่อเป็นสมาชิกสภาเทศบาลและอยู่ในตำแหน่งคราวละ ๔ ปี สมาชิกเทศบาลที่ได้รับการเลือกตั้งจะต้องจัดรูปแบบการบริหารงานเทศบาลโดยสภาเทศบาลให้ความเห็นชอบ ทำหน้าที่ฝ่ายบริหารของเทศบาลภายใต้อำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติมจนถึงฉบับที่ ๑๓ พ.ศ. ๒๕๕๒ และพระราชบัญญัติกำหนดแผนขึ้นตอนกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒^{๕๒}

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๔.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

อมร จัปศิลป์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างยั่งยืนของประชาชนตำบลเขาแก้ว อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ประชาชน มีส่วนร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของประชาชนในตำบลเขาแก้ว อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีส่วนร่วมระดับมาก ด้านการให้ความร่วมมือกับภาครัฐ อันดับที่ ๑ และมีส่วนร่วมระดับปานกลาง ด้านการร่วมกำหนดนโยบาย และแผนงานพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ อาชีพ และรายได้ ต่างกันมีส่วนร่วมพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ในตำบลเขาแก้ว อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ในตำบลเขาแก้ว อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราชไม่แตกต่างกัน^{๕๓}

ชนิษฐา ศรีนนท์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการวางแผนพัฒนาเทศบาลนครนนทบุรี พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาเทศบาลนครนนทบุรี อยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และระยะเวลาที่อาศัย อยู่ในชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาเทศบาล ยกเว้น อาชีพ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาเทศบาล ส่วนความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมวางแผนพัฒนาเทศบาล ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาเทศบาล และปัจจัยแวดล้อม ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาเทศบาล ข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของเทศบาลควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น แจ้งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของเทศบาลให้ชุมชนทราบอย่างสม่ำเสมอ และให้ความสำคัญต่อปัญหาความต้องการ และตอบสนองปัญหาความต้องการของทุกชุมชนอย่างเสมอภาคด้วยความ

^{๕๒} ฝ่ายทะเบียนและบัตร, สำนักงานทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลหนองบัววง, (ข้อมูล ณ เดือนกรกฎาคม ๒๕๕๗), หน้า ๑ - ๕.

^{๕๓} อมร จัปศิลป์, การมีส่วนร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของ ประชาชนตำบลเขาแก้ว อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช, ภาคนิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๐).

รวดเร็ว และทันต่อความต้องการของชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจ และความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชน กับเทศบาลซึ่งจะทำให้เกิดการยอมรับและได้รับความร่วมมือที่ดีจากชุมชน และเป็นผลให้เกิดการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาเทศบาลมากขึ้น^{๕๔}

พระมหาสมศักดิ์ สติสมปโน (สินนา) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานของเทศบาล ตำบลโนนหวาย อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม (๒) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานของเทศบาลตำบลโนนหวาย อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี (๓) เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานของเทศบาลตำบลโนนหวาย อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี (๔) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานของเทศบาลตำบลโนนหวาย อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ โดยแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๔๔ คน โดยทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ในส่วนแบบสัมภาษณ์ได้นำไปสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๕ คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) แล้วจึงนำมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ โดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way analysis of variance) และ เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญที่น้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.)

ผลการวิจัยพบว่า ๑. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๙๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๕ มีอายุตั้งแต่ ๔๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๕๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๙ มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๖๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๙ มีอาชีพเกษตรกร จำนวน ๑๘๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๙๒. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานของเทศบาลตำบลโนนหวาย อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง (=๓.๐๐) เมื่อพิจารณาในรายด้านพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการตัดสินใจ, ด้านการวางแผนการบริหารงาน, ด้านการร่วมรับผลประโยชน์, ด้านการติดตามและประเมินผล ตามลำดับ ๓. ประชาชนที่มี เพศ การศึกษา และอาชีพ ต่างกัน มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของเทศบาลตำบลโนนหวาย อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มี อายุ ต่างกัน มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของเทศบาลตำบลโนนหวาย อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ๔. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของ

^{๕๔}ชินขฐา ศรีนนท์, การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการวางแผนพัฒนาเทศบาล นครนนทบุรี, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา ๒๕๕๓).

ประชาชนในการปฏิบัติงานของเทศบาลตำบลโนนหวาย อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี มีดังต่อไปนี้ ๑) ด้านการตัดสินใจ เปิดโอกาสให้ประชาชนในแต่ละหมู่บ้านเข้ามาเสนอปัญหาต่าง ๆ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นก็เชิญผู้นำหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน มาร่วมแก้ไขปัญหาร่วมกับทางเทศบาล ก่อนที่จะทำโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ จะต้องประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้ประชาชนได้รับทราบ ๒) ด้านการวางแผนการบริหารงาน เทศบาลจะมีการออกประชาคมเพื่อรับฟังปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของประชาชนเพื่อบรรจุเป็นแผนพัฒนา การบริหารงานของเทศบาลที่เกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่นประชาชนต้องมีส่วนร่วมทุกกิจกรรม ๓) ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ เทศบาลก็จะจัดงบประมาณค่าตอบแทน เงินรางวัล มีการเชิญประชาชนที่เสียสละเพื่อส่วนรวม มีนโยบายจัดพื้นที่พักผ่อนให้ประชาชนแต่ละหมู่บ้าน ประชาชนทุกคนในเขตเทศบาลตำบลโนนหวาย ควรได้รับสิทธินี้เท่าเทียมกัน และ ๔) ด้านการติดตามและประเมินผล แต่งตั้งกรรมการติดตามการดำเนินงานของเทศบาล การจัดตั้งประชาคม ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงานของเทศบาล และได้จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ข่าวสารในทุกหมู่บ้าน^{๕๕}

ชัยณรงค์ ปีก้าว ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองชุมพล อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี พบว่าภาพรวม และด้าน ด้านการเข้าถึงข่าวสารข้อมูลทางการเมือง ด้านการไปใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง ด้านการแสดงประสามติและประชาพิจารณ์ อยู่ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วม ทางการเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองชุมพล อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๕๖}

ศรินทร์น์ รัตนพันธุ์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ศึกษากรณีมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม โดยการกำหนดการมีส่วนร่วมไว้ ๓ ระดับ คือ ระดับความคิดเห็น ระดับติดตามตรวจสอบ ระดับร่วมรับผลกระทบ ผลการวิจัยพบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ ให้การรับรองการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ ๒ ระดับ คือ ระดับแสดงความคิดเห็น และระดับร่วมรับผลกระทบ ส่วนกฎหมายรับรองจากรัฐธรรมนูญยังไม่มี ความชัดเจนและเพียงพอที่จะรับรองการมีส่วนร่วมในแต่ละระดับ ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ข้อขัดข้องทั้งการร่วมแสดงความคิดเห็นในการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมตรวจสอบโรงงานอุตสาหกรรมกับพนักงาน

^{๕๕} พระมหาสมศักดิ์ สติสมปนโน (สินนา), การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานของเทศบาลตำบลโนนหวาย อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๕๖} ชัยณรงค์ ปีก้าว, การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองชุมพล อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี, **ภาคินพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๙).

เจ้าหน้าที่ และการร่วมรับผลกระทบทั้งการใช้สิทธิ์ทางแพ่ง ทางอาญา และทางที่มีการละเมิดหรือฝ่าฝืนกฎหมายสิ่งแวดล้อม^{๕๗}

ทานตะวัน อินทร์จันทร์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนย่อยในเขตเทศบาลเมืองลำพูน ๑๕ ชุมชน ผลการศึกษาพบว่า คณะกรรมการส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง ๔๑ – ๕๐ ปี เป็นผู้ที่สมรสแล้ว มีการศึกษามากกว่าปริญญาตรี มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาทเป็นผู้ดำรงตำแหน่งเป็นคณะกรรมการเพียง ๑ ครั้ง และไม่เคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนย่อย ระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนย่อยในเขตเทศบาลเมืองลำพูน ๔ ลักษณะ ได้แก่ การมีส่วนร่วมตัดสินใจ การมีส่วนร่วมปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนพบว่าปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ อายุ และปัจจัยด้านฝึกอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนย่อยมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนย่อยในเขตเทศบาลเมืองลำพูนที่แตกต่างกันคือ คณะกรรมการที่มีอายุน้อย และคณะกรรมการที่ได้ฝึกอบรม มีแนวโน้มของการมีส่วนร่วมต่อการตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผลในการพัฒนาชุมชนย่อยมากกว่าคณะกรรมการที่มีอายุมาก และคณะกรรมการที่ไม่เคยได้รับการฝึกอบรม ปัจจัยด้านการศึกษาไม่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนย่อยของคณะกรรมการชุมชน สำหรับปัจจัยด้านรายได้ไม่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากการพัฒนาชุมชน คือ คณะกรรมการที่มีรายได้ต่ำมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์มากกว่า^{๕๘}

จิตติชัย ดอกไม้ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) ศึกษากรณี : อำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี การศึกษาปัญหาพิเศษครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในโครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) ศึกษากรณี : อำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี โดยการศึกษาจากการมีส่วนร่วมของประชาชน และคณะทำงานตามโครงการ SML ในหมู่บ้านตลอดจนเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนและคณะทำงาน ผลการศึกษาพบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน/ชุมชน ในภาพรวมมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก และเมื่อเปรียบเทียบถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนพบว่าเพศชายมีส่วนร่วมในการดำเนินงานมากกว่าเพศหญิง ขณะเดียวกันพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีอายุต่างกันและประกอบอาชีพต่างกันมีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และเป็นที่น่าสังเกตว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน และมีรายได้ต่างกันมีส่วนร่วมในการดำเนินงานที่ไม่แตกต่างกัน สำหรับผลการศึกษาคณะทำงาน (SML) พบว่า คณะทำงานมีส่วนร่วมในการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก และเมื่อเปรียบเทียบถึงเพศ อายุ วุฒิการศึกษา อาชีพ และรายได้ของคณะทำงานพบว่า

^{๕๗} ศรีนรินทร์ รัตนพันธุ์, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม : กรณีศึกษาจากมลพิษโรงงานอุตสาหกรรม, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๓).

^{๕๘} ทานตะวัน อินทร์จันทร์, การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนย่อยในเขตเทศบาลเมืองลำพูน, การค้นคว้าแบบอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖).

คณะทำงานมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) ในระดับที่ไม่แตกต่างกัน^{๕๙}

มณี จันทรไทย ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนชนบทของประชาชนในตำบลกระเบื้องนอก อำเภอมะนัง จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า (๑) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในตำบลกระเบื้องนอกด้านการดำเนินงานของชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของชุมชน (๒) การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนชนบทของประชาชนในตำบลกระเบื้องนอกพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ได้แก่ การรับรู้ข่าวสารจากภายนอก การเข้าถึงข้อมูลพัฒนาและรายได้ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของชุมชน ได้แก่ การที่ประชาชนได้รับรู้ข่าวสารจากภายนอก รายได้ จำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิกในสังคม อายุ และการเข้าถึงข้อมูลเพื่อการพัฒนา ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา ได้แก่ การรับรู้ข่าวสารจากภายนอก รายได้ การเข้าถึงข้อมูลเพื่อการพัฒนาและระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของชุมชน ได้แก่ การรับรู้ข่าวสารจากภายนอก การเข้าถึงข้อมูลเพื่อการพัฒนา ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน และรายได้^{๖๐}

ลัดดา ภิระ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครอง ท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองชลบุรี พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการปกครองท้องถิ่น ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่ม และความรู้ความเข้าใจ ในการปกครองท้องถิ่น ส่วนปัจจัยด้านอายุ อาชีพ ระยะเวลาที่อาศัยในเขตเทศบาล และการรับรู้ ข่าวสารทางการเมือง ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น^{๖๑}

นนทพันธ์ อัครเจริญรัตน์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพของชุมชนเมืองทองธานีเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรีการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วม เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมและปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานด้านการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพของเทศบาลนครปากเกร็ด ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัย จำนวน ๓๖๗ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม ดำเนินการวิเคราะห์โดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test Independent – Samples ค่า F-test

ผลการวิจัย พบว่า ๑. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมการพัฒนาของเทศบาลนคร

^{๕๙}จิตติชัย ดอกไม้, การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) ศึกษากรณี : อำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๙).

^{๖๐}มณี จันทรไทย, ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนชนบทของประชาชนในตำบลกระเบื้องนอก อำเภอมะนัง จังหวัดนครราชสีมา, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๖).

^{๖๑}ลัดดา ภิระ, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะ กรณีเทศบาลเมืองชลบุรี, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๕).

ปากเกร็ด เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี ภาพรวม อยู่ระดับมาก ๒. การเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพของเทศบาลนครปากเกร็ด เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพของเทศบาลนครปากเกร็ดมีดังนี้ ขาดความร่วมมือจากประชาชนบางส่วนในการเข้าประชุมปรึกษาปัญหาด้านการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสนใจกับการเข้าร่วมฟังการประชุมพูดคุยเรื่องการวางแผน และกำหนดนโยบายการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ โครงการมีงบประมาณที่ใช้ในการสนับสนุนไม่เพียงพอ และการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ยังไม่ทั่วถึง ประชาชนบางกลุ่มขาดความมั่นใจในการรับผลประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการพัฒนาอาชีพ เจ้าหน้าที่ไม่มีประสิทธิภาพในการติดตามตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงาน^{๖๒}

ลม แพงสุข ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของคณะกรรมการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์จังหวัดบึงกาฬ ศึกษาศาสนาจารย์ประชาชนลาวการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ของคณะกรรมการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์จังหวัดบึงกาฬ ศึกษาศาสนาจารย์ประชาชนลาว เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานจำแนกตามวุฒิการศึกษา สถานภาพการเป็นกรรมการและขนาดโรงเรียนและเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะด้านการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คณะกรรมการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดบึงกาฬ ศึกษาศาสนาจารย์ประชาชนลาว จำนวน ๑๑๙ คน จากโรงเรียนมัธยม-สมบูรณ์ ๑๕ แห่ง ใน ๖ อำเภอและ ๑ เขตเร่งพัฒนา-พิเศษ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นแบ่งออกเป็น ๓ ตอนได้แก่ ตอนที่ ๑ แบบสำรวจรายการ ตอนที่ ๒ แบบมาตราส่วนประมาณค่า (ratingscale) และ ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิด (Open-endedquestionnaire) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรม SPSSforWindows Version ๑๐.๒ เพื่อหาค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) และเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ตามวิธีของ Scheffe

ผลการวิจัยพบว่า ๑. ระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการบริหารการศึกษาในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนมัธยมสมบูรณ์จังหวัดบึงกาฬ ศึกษาศาสนาจารย์ประชาชนลาว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านการวางแผน ด้านการปฏิบัติงาน ด้านการตรวจสอบ และด้านการปรับปรุงแก้ไขอยู่ในระดับมากทุกด้าน ๒.การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของคณะกรรมการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์จังหวัดบึงกาฬ ศึกษาศาสนาจารย์ประชาชนลาวจำแนกตามสถานภาพการเป็นคณะกรรมการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานและขนาดโรงเรียนโดยรวมแตกต่างกัน

^{๖๒} นนทพันธ์ อัครเจริญรัตน์, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพของชุมชนเมืองทองธานีเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี, **วิทยานิพนธ์**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๔).

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนจำแนกตามวุฒิการศึกษาไม่แตกต่างกัน ๓. ข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของคณะกรรมการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ คณะกรรมการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานควรมีการเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมในด้านนโยบายและแผนการจัดการศึกษา การตรวจสอบคุณภาพการเรียนการสอนการพัฒนาครูให้มีวุฒิสูงขึ้น และการยกย่องครูที่มีผลงานดีเด่น^{๖๓}

พระมหาไพโรจน์ กนโก และคณะ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครราชสีมา การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครราชสีมา และเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามพรรษา วุฒิการศึกษา สมณศักดิ์ และตำแหน่งการปกครอง โดยมีกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการในจังหวัดนครราชสีมา ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ จำนวน ๔๕๐ รูป ซึ่งได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multistage random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ มีเนื้อหาครอบคลุมการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษา ๕ ด้าน จำนวน ๖๐ ข้อ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการทางสถิติ เพื่อแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One way ANOVA)

ผลการวิจัย พบว่า ๑. การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครราชสีมา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร รองลงมา ได้แก่ ด้านการเสริมสร้างพลังอำนาจ ด้านการเกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาท และด้านการให้ความร่วมมือ ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ ด้านการรับฟังปรึกษาหารือ ๒. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครราชสีมา ที่มีพรรษาแตกต่างกัน โดยภาพรวม พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยพบว่า พระสังฆาธิการที่มีพรรษาตั้งแต่ ๒๐ พรรษาขึ้นไป มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษาสูงกว่าพระสังฆาธิการที่มีพรรษาน้อยกว่า ๒๐ พรรษา เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ทุกด้าน โดยพบว่า พระสังฆาธิการที่มีพรรษาตั้งแต่ ๒๐ พรรษาขึ้นไป มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษา สูงกว่าพระสังฆาธิการที่มีพรรษาน้อยกว่า ๒๐ พรรษา เช่นเดียวกัน ๓. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครราชสีมา

^{๖๓} ถม พงสุข, การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของคณะกรรมการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์จังหวัดบึงกาฬไชยธาราธรรมรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๑).

จำแนกตามวุฒิการศึกษา ทั้งโดยภาพรวมและเป็นรายด้าน พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ๔. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามสมณศักดิ์ ทั้งโดยภาพรวมและเป็นรายด้าน พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ๕. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามตำแหน่งทางการปกครอง โดยภาพรวม พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อนำมาเปรียบเทียบเป็นรายคู่ตามวิธีการของ Scheffe พบว่า พระสังฆาธิการระดับจังหวัดและระดับอำเภอ มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษา สูงกว่าพระสังฆาธิการระดับตำบล และระดับเจ้าอาวาส เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จำนวน ๔ ด้าน คือ ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร ด้านการเกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาท ด้านการให้ความร่วมมือ และด้านการเสริมสร้างพลังอำนาจ^{๖๔}

พรมณี แสงโยธา ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกประชาคมในการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานีการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกประชาคมในการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลม่วงสามสิบ อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ใน ๔ ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในด้านค้นคว้าปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบประเมินผล และเพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการประชาคม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ ความรู้ ความเข้าใจบทบาทหน้าที่ของประชาคม ในการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลม่วงสามสิบ อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้แทนกลุ่มอาชีพ อาสาสมัครสาธารณสุข ประชาชนชาวบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน ๑๒ หมู่บ้าน ๆ ละ ๑๕ คน รวมเป็นจำนวน ๑๘๐ คน ที่ส่งแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ กลับคืนให้ผู้วิจัยจำนวน ๑๘๐ คน

ผลการศึกษา พบว่า

๑) ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกประชาคมในการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ย ๓.๕๓ เมื่อพิจารณารายด้านของระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกประชาคมในการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล ลำดับแรกคือการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ รองลงมาคือมีส่วนร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล และการมีส่วนร่วมวางแผนดำเนินกิจกรรมเป็นลำดับสุดท้าย

^{๖๔} พระมหาไพโรจน์ กนโก และคณะ, การศึกษาการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครราชสีมา, ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหารจัดการคณะสงฆ์) (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา, ๒๕๕๖).

๒) ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกประชาคมหมู่บ้านอยู่ในระดับมากจำนวน ๖๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕ อยู่ในระดับปานกลางจำนวน ๑๐๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๘ และระดับน้อย จำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๒

๓) เมื่อศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกประชาคมที่มีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกประชาคมหมู่บ้าน เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, รายได้, อาชีพ และตำแหน่งบทบาทหน้าที่ ที่แตกต่างกันกับ ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกประชาคมในการค้นหาปัญหา, การมีส่วนร่วมในการวางแผน, การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและติดตามประเมินผล พบว่า ไม่แตกต่างกัน^{๖๕}

นัฏฐิกาล ศรีจันทร์โท ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาภูอำเภอยางสีสุราชจังหวัดมหาสารคามการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ประการแรกเพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วม ประการที่สองเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วม และประการที่สามเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาภูอำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาภู อำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม จำนวน ๓๖๙ คน เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ .๙๔ การวิเคราะห์ข้อมูลแสดงเป็นค่าการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐาน ด้วย t – test (Independent sample) และ F-test วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one – way ANOVA) และความแตกต่างค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe')

ผลการวิจัยพบว่า ๑. ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาภู อำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม มีส่วนร่วมทางการเมืองโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก ๒. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาภู อำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม จำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๖๖}

นัฏฐิณี ไผ่ผาด และคณะ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลกมลาไสย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ๒) เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล และ ๓) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ขององค์การบริหารส่วนตำบลกมลาไสย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา ได้แก่ประชาคม ขององค์การบริหารส่วนตำบลกมลาไสย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

^{๖๕}พรหมณี แสงโยธา, การมีส่วนร่วมของสมาชิกประชาคมในการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลกรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี, วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๓).

^{๖๖}นัฏฐิกาล ศรีจันทร์โท, การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาภูอำเภอยางสีสุราชจังหวัดมหาสารคาม, วิทยานิพนธ์สาขารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๒).

จำนวน ๗๐ คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ จำนวน ๓๐ ข้อ มีค่าจำแนกระหว่าง ๐.๔๑ – ๐.๙๑ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๗ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และ F-test (One-Way ANOVA)

ผลการศึกษา พบว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่าระดับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลอยู่ในระดับปานกลาง ๔ ด้าน อยู่ในระดับน้อย ๑ ด้าน ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ประชาคมที่มีเพศต่างกันมีส่วนร่วม ในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลไม่แตกต่างกัน ประชาคมที่มีอายุต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้านโดยพบว่าประชาคมกลุ่มอายุ ๓๐-๕๐ ปี มีส่วนร่วมมากกว่า กลุ่มอายุสูงกว่า ๕๐ ปี และ กลุ่มอายุต่ำกว่า ๓๐ ปี มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลโดยรวมมากกว่า กลุ่มอายุสูงกว่า ๕๐ ปี และ ประชาคมที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ หนึ่งด้าน คือด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนด โดยประชาคมที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายถึงอนุปริญญา มีส่วนร่วมมากกว่าประชาคมที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย^{๖๗}

สมเกียรติ วอนเพียร ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลสารอง อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลสารอง อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อเป็นสารสนเทศในการพัฒนาเทศบาลตำบลสารอง และสามารถสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ประชาชนในเขตพื้นที่ของเทศบาลตำบลสารองที่มาใช้บริการ ของเทศบาลตำบลสารอง อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย และหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนในพื้นที่ของเทศบาลตำบลสารองที่มาใช้บริการ จำนวน ๑๕๐ คน ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลสารอง โดยภาพรวมทั้ง ๔ ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การมีส่วนร่วมต่อการบริหารงานในการปฏิบัติงาน ประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาคือการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ส่วนการมีส่วนร่วมในการวางแผนประชาชนมีส่วนร่วมต่อการบริหารงานอยู่ในระดับต่ำสุด^{๖๘}

^{๖๗} นัฐฤดี ไผ่ผาด และคณะ, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลกมลาไสย อำเภอกมลาไสย จังหวัด กาฬสินธุ์, (นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอร่องคำวารสารวิจัยและพัฒนาสุขภาพ, ๒๕๕๒).

^{๖๘} สมเกียรติ วอนเพียร “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลสารอง อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี” รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๕๕๓).

ฐิติมา อุดมศรี ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในคลองบางปลากด อำเภอมะนัง จังหวัดสมุทรสาคร การวิจัยนี้เป็นการนำเสนอผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในคลองบางปลากดอำเภอมะนัง จังหวัดสมุทรสาคร และเสนอแนะแนวทางพัฒนาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลในคลองบางปลากด อำเภอมะนัง จังหวัดสมุทรสาคร ประชากร คือ ตัวแทนครัวเรือนที่อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในคลองบางปลากดจำนวน ๓๙๑ คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามและใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ต่อการมีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่นโดยใช้สถิติการทดสอบไคสแควร์ และใช้ค่าแกรมมาวัดความสัมพันธ์ของตัวแปร ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ผลการวิจัยสรุปคือ ๑) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในคลองบางปลากด อยู่ในระดับปานกลาง ๒) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในคลองบางปลากด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) ได้แก่ อายุ อาชีพ รายได้ สถานภาพครอบครัว การรับรู้ข่าวสาร และระยะเวลาในการอาศัยในพื้นที่ ๓) ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นฯ ควรเร่งรัดหามาตรการ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยคำนึงถึงการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม เพื่อสร้างโอกาสให้กลุ่มประชาชนที่มีข้อจำกัดในด้านเวลา อาชีพ รายได้ มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยการสร้างแรงจูงใจ การให้ข้อมูลข่าวสารในทุกรูปแบบ เพื่อให้ประชาชนรับรู้ในสิทธิ คุณค่า ผลประโยชน์ และมีโอกาสมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น^{๖๙}

ฉันทผกา พลภักดี ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลห้วยราช อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดบุรีรัมย์ การศึกษานี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลห้วยราชอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดบุรีรัมย์ใน ๓ ด้าน คือ ด้านการเสนอข้อมูลเพื่อตัดสินใจ ด้านการดำเนินการ และด้านการติดตามประเมินผล กลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มจากประชากรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเทศบาลตำบลห้วยราช โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น ๙๕.๕% และความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ ได้ขนาดกลุ่มของตัวอย่าง จำนวน ๓๗๕ คน แล้วทำการสุ่มให้กระจายไป ยังหมู่บ้านต่าง ๆ ตามสัดส่วน โดยวิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมี ๓ ลักษณะ คือ แบบตรวจสอบรายการ (Check List) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๖ ระดับ และแบบปลายเปิด (Open - ended Form) ได้ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ ๐.๘๔๖๒ สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

^{๖๙} ฐิติมา อุดมศรี, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในคลองบางปลากด อำเภอมะนัง จังหวัดสมุทรสาคร, สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๕๕).

ผลการวิจัยพบว่า:การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบล ห้วยราช อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยสูงไปหาต่ำ ได้ดังนี้ด้านการเสนอข้อมูลเพื่อ ตัดสินใจ ด้านการดำเนินการ และด้านการติดตามประเมินผล ตามลำดับความคิดเห็นและ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลห้วยราช อำเภอห้วยราช จังหวัด บุรีรัมย์ที่มีจำนวนมากที่สุดคือ ให้มีการดำเนินการตามแผนพัฒนาครบถ้วนร้อยละร้อยเปอร์เซ็นต์รองลงมา คือ ให้มีการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาท้องถิ่นให้ครอบคลุมทุกด้าน และให้มีการจัดสรร งบประมาณมากขึ้นในการพัฒนาท้องถิ่น ตามลำดับ^{๗๐}

สรุปได้ว่า หัวใจสำคัญของการพัฒนาชุมชน คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งขึ้นอยู่กับ เงื่อนไขหรือปัจจัยที่แต่ละคนมีต่างกัน เช่น เงื่อนไข หรือปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและ สังคม ตลอดจนความรู้ความเข้าใจด้านการพัฒนา สิ่งเหล่านี้มีส่วนในการกำหนดความสำเร็จ และ ความเป็นไปได้ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนายั่งยืน

อมรรัตน์ ศิริกาญจนวงศ์ ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ บริหารงานของเทศบาลตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า ๑. ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลโดยรวมและเป็นรายชั้น ๒ ชั้น คือ ชั้นการ ลงทุนและการปฏิบัติงาน และชั้นการติดตามและประเมินผล อยู่ในระดับน้อย ส่วนรายด้านอีก ๒ ชั้น คือ ชั้นการค้นหาปัญหาและสาเหตุ และชั้นการวางแผนดำเนินกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลาง ๒. ประชาชนเพศชายมีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลโดยรวมและเป็นรายชั้น ๓ ชั้น คือ ชั้นการ ค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ชั้นการวางแผนดำเนินกิจกรรมและชั้นการลงทุนและปฏิบัติงาน และมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ๑ ชั้น คือ ชั้นการติดตามและประเมินผล ส่วนประชาชนเพศหญิงมี ส่วนร่วมในการบริหารงานโดยรวมและเป็นรายชั้นทั้ง ๔ ชั้น อยู่ในระดับน้อย

นอกจากนี้ประชาชนเพศชายมีส่วนร่วมในการบริหารงานโดยรวมและในรายด้านทั้ง ๓ ชั้นคือ ชั้นการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ชั้นการวางแผนดำเนินกิจกรรม และชั้นการลงทุนและ ปฏิบัติงานมากกว่าประชาชนเพศหญิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ แต่ประชาชนทั้งสอง กลุ่มมีส่วนร่วมชั้นการติดตามและประเมินผลไม่แตกต่างกัน ประชาชนที่มีอายุ ๑๘ -๒๕ ปี และ ๒๖ -๓๕ ปี มีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลโดยรวมและเป็นรายชั้นทุกชั้นอยู่ในระดับน้อย ประชาชนที่มีอายุ ๓๖ -๔๕ ปี มีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลโดยรวมและเป็นรายชั้น ๒ ชั้น คือ ชั้นการลงทุนและปฏิบัติงานและชั้นติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับน้อย และมีส่วนร่วมในการ บริหารงานเทศบาลอีก ๒ ชั้นอยู่ในระดับปานกลาง คือ ชั้นการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา และชั้นการวางแผนดำเนินกิจกรรมส่วนประชาชนที่มีอายุ ๔๖ ปี ขึ้นไป ไม่มีส่วนร่วมในการ บริหารงานเทศบาลโดยรวม และเป็นรายชั้น ๓ ชั้น อยู่ในระดับปานกลางและมีส่วนร่วมชั้นการ ติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับน้อย โดยประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีส่วนร่วมโดยรวมและราย

^{๗๐} ฉันทผกา พลภักดี, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลห้วย ราช อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย ราชภัฏบุรีรัมย์, ๒๕๕๔).

ขั้น ๒ ขั้น คือ ขั้นการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา และขั้นการวางแผนดำเนินกิจกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนรายขั้น ๒ ขั้น คือ ขั้นการลงทุนและการปฏิบัติหน้าที่ และขั้นการติดตามและประเมินผลไม่แตกต่างกัน ๔. ประชาชนที่มีระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลตำบลบรบือ โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน^{๗๑}

กริชกมล เหล่าอรรค ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของเทศบาลตำบลหัวขวางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า ๑. ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๓๑ - ๕๐ ปี รองลงมาอายุ ๕๑ ปี ขึ้นไป ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี รองลงมา มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง รองลงมา มีอาชีพค้าขาย ๒. ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของเทศบาลตำบลหัวขวางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของเทศบาลในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นโดยรวมและเป็นรายด้านคือ ด้านสังคมไม่แตกต่างกัน ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองการบริหารและด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ แต่ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของเทศบาลในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นโดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน^{๗๒}

จุไรลักษณ์ จิตรสบาย ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานด้านโครงสร้างพื้นฐานกรณีศึกษาตำบลเป่า อำเภอดงเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง ๓๖ - ๔๕ ปี มีสถานภาพสมรส มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา มีตำแหน่งประจักษ์หมู่บ้าน / ชุมชน และมีรายได้ต่อปี ของครอบครัวอยู่ระหว่าง ๑๐,๐๐๐ - ๒๐,๐๐๐ บาท

๒. ประชาชนมีความเห็นด้วยเกี่ยวกับกฎระเบียบเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารงานด้านโครงสร้างพื้นฐานอยู่ในระดับมากที่สุด

๓. ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานด้านโครงสร้างพื้นฐานโดยรวมและเป็นรายด้าน ๔ ด้าน คือ ด้านการร่วมจัดทำแผนพัฒนา การร่วมตรวจสอบรับรู้และแสดงความคิดเห็น การร่วมกำหนดความต้องการ และการร่วมปฏิบัติติดตามผล/ประเมินอยู่ในระดับมาก

๔. ประชาชนที่มีความแตกต่างกันในด้าน อายุ เพศ สถานภาพสมรส การศึกษา ตำแหน่งรายได้ อาชีพ และการได้รับข้อมูลข่าวสาร มีส่วนร่วมในการบริหารงานด้านโครงสร้างพื้นฐานไม่

^{๗๑} อมรรรัตน์ ศิริกาญจนวงศ์, การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานเทศบาลตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม, การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑).

^{๗๒} กริชกมล เหล่าอรรค, บทบาทของเทศบาลตำบลหัวขวางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น, การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๐).

แตกต่างกัน แต่ประชาชนที่ได้รับการฝึกอบรมต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารงานโครงสร้างพื้นฐานโดยรวม และด้านการจัดทำแผนพัฒนาตำบลต่างกัน^{๗๓}

นันทขพร การสมติ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเมืองเส้น อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ (๑) เพื่อทราบถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ของเทศบาลตำบลเมืองเส้น อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ (๒) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ของเทศบาลตำบลเมืองเส้น อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างประชากร และอาศัยอยู่ในเทศบาลตำบลเมืองเส้น จำนวน ๓๙๙ คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ สถิติเชิงพรรณนา และการเปรียบเทียบจากค่าเฉลี่ยโดยใช้สถิติ $t - test$ และการทดสอบการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way ANOVA) โดยใช้สถิติ $F - test$

ผลการวิจัยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีส่วนร่วมด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในพื้นที่เทศบาลตำบลเมืองเส้น อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่อยู่ในระดับ น้อย โดยเฉพาะความคิดเห็นส่วนใหญ่ของประชาชนไม่ได้รับบรรจุในโครงการหรือกิจกรรมของเทศบาล ประชาชนไม่มีโอกาสร่วมตัดสินใจแสดงความคิดเห็น หรือร่วมเป็นคณะกรรมการในการตัดสินใจในการวางแผนจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อเป็นการพัฒนาเทศบาลตำบลเมืองเส้น อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ตอบแบบสอบถามด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการในพื้นที่เทศบาลตำบลเมืองเส้น อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่จะมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ ๒ ระดับ กล่าวคือในเรื่องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เทศบาลตำบลเมืองเส้น อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ จัดทำขึ้นอยู่ในระดับน้อย กิจกรรมเหล่านั้นได้แก่ การเข้าร่วมเป็นกรรมการตรวจรับงานจ้าง การมีส่วนร่วมตัดสินใจเลือกโครงการและการเข้าร่วมเป็นกรรมการในโครงการ หรือกิจกรรมของเทศบาลตำบลเมืองเส้น อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่

ส่วนทางด้านการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ แรงงาน หรือพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลตำบลเมืองเส้น อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ ประชาชนจะให้การสนับสนุนร่วมดำเนินการร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลเมืองเส้น เช่น การร่วมกันสร้างสะพาน การสร้างถนน เป็นต้น ซึ่งอยู่ในระดับระดับปานกลางถึงระดับมากผู้ตอบแบบสอบถามด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในพื้นที่ที่ได้รับจากเทศบาลตำบลเมืองเส้น อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ จะมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ ๒ ระดับ ได้แก่การสนับสนุนอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการพัฒนาการประกอบอาชีพ การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค การพัฒนาด้านการกำจัดขยะมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมาก เพราะได้รับการสนับสนุน จากเทศบาลตำบลเมืองเส้นเป็นอย่างดี เช่น อุปกรณ์ในการสร้างสะพาน หรือวัสดุในการสร้างสะพาน เป็นต้น ส่วนการพัฒนาทางการศึกษา ศาสนา การแก้ไขปัญหาความยากจน การสนับสนุนสำหรับผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส และผู้ติดเชื้อ อยู่ในระดับน้อย เนื่องด้วย เทศบาลตำบลเมือง

^{๗๓} จูไรลักษณ์ จิตรสบาย, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานด้านโครงสร้างพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลเป่า อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี, การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๘).

เส้นไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนาตัวบุคคล เพราะเร่งพัฒนาทางด้านวัตถุความสะดวกสบายมากเกินไปจึงเป็นผลให้ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลยังมีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลต่ำอยู่มาก และทางด้านสาธารณสุข ก็ไม่มีการพัฒนาทางด้านนี้เลย ทำให้ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเมืองเส้นมีคุณภาพชีวิตทางด้านสาธารณสุขอยู่ในระดับน้อย ตอบแบบสอบถามด้านการมีส่วนร่วมการติดตามประเมินผลในพื้นที่เทศบาลตำบลเมืองเส้น ตำบลเมืองเส้น อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบทรัพย์สิน การบริหารการคลัง และการบริหารงบประมาณ ของเทศบาลตำบลเมืองเส้น อยู่ในระดับน้อย เนื่องด้วยเทศบาลตำบลเมืองเส้นไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบและประเมินผลของโครงการต่าง ๆ ตามนโยบายของเทศบาลตำบลเมืองเส้นเท่าที่ควรโดยเฉพาะทางการเงิน และงบประมาณต่าง ๆ ประชาชนจะทราบแค่เพียงว่าได้รับงบประมาณมาเท่าไร แต่จะไม่ทราบว่าเทศบาลตำบลเมืองเส้นใช้งบประมาณไปเท่าใด และใช้อะไรไปบ้าง สิ่งนี้การปิดกั้นมิให้ประชาชนทราบ ซึ่งมีนัยยะการบริหารของเทศบาลตำบลเมืองเส้นอาจจะไม่โปร่งใส จึงทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับน้อย ปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งได้แก่ เพศ, อายุ, อาชีพ, ระดับการศึกษา และ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ได้ถูกนำมาประเมินถึงความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ผลของการประเมินถึงความสัมพันธ์มีค่าสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ซึ่งบ่งชี้ให้เห็นว่าปัจจัยส่วนบุคคลข้างต้นไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเมืองเส้น อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่^{๗๔}

อดิศักดิ์ คำเพราะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นกรณีศึกษา : เทศบาลเมืองกันทรลักษ์อำเภอกันทรลักษ์จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น เทศบาลเมืองกันทรลักษ์อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ในด้านความสนใจรับรู้ข่าวสาร ด้านการแสดงความคิดเห็น ด้านการร่วมการตัดสินใจ ด้านการร่วมดำเนินการด้านการกำกับติดตามผล ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ และด้านการร่วมรับผิดชอบ และ ๒) เปรียบเทียบมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น ในด้าน เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ สถานภาพ และรายได้ต่อเดือน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๗ อายุ ๓๑-๔๕ ปีคิดเป็นร้อยละ ๔๕.๒ การศึกษาจบการศึกษามัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๙ รายได้ต่อเดือนมีรายได้ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๙ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาทางด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก ๑ ด้าน ได้แก่ด้านการร่วมตัดสินใจ อยู่ในระดับปานกลาง ๖ ด้านเรียงตามลำดับดังนี้ด้านการกำกับติดตามผลด้านความสนใจรับรู้ข่าวสาร ด้านการแสดงความคิดเห็น ด้านการร่วมรับผิดชอบ ด้านการร่วมรับประโยชน์และด้านการร่วมดำเนินการ ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า อายุ และรายได้ที่แตกต่างกันไม่ทำให้การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองกันทรลักษ์ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ

^{๗๔} นันทพร การสมดี, การมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเมืองเส้น อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่, การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๔).

แตกต่างกัน แต่ เพศ การศึกษา และสถานภาพสมรสที่แตกต่างกันทำให้การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในเขต เทศบาลเมืองกันทรลักษ์ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ แตกต่างกัน^{๗๕}

พณีย์ เรียงทอง และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบางเตย อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม พบว่า ในการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบางเตยอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาด้านการเสนอปัญหา และร่วมตัดสินใจในการจัดทำแผนพัฒนา ด้านของการควบคุมติดตามและประเมินผลผลทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาอาชีพรายได้และระยะเวลาในการอยู่อาศัย และความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบางเตย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนระยะเวลาในการอยู่อาศัยไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบางเตยทั้งนี้ จำเป็นต้องส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุก ๆ ขั้นตอนของการพัฒนาให้มากขึ้น ตั้งแต่ขั้นตอนการเสนอปัญหา และการร่วมตัดสินใจในการจัดทำแผนพัฒนา ขั้นตอนการดำเนินงานตามแผนพัฒนาและขั้นตอนควบคุม ติดตามและประเมินผล เพื่อให้ตำบลบางเตยมีการพัฒนาที่ดีขึ้นและเป็นการพัฒนาที่ตอบสนองตามความต้องการของประชาชนในทุกภาคส่วน^{๗๖}

๒.๔.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่น

จักรพงษ์ พวงงามชื่น ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน:กรณีศึกษา บ้านทาป่าเปา ตำบลทาปลาดุก อำเภอมะทรา จังหวัดลำพูนการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านการมีส่วนร่วม พัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วม และประเมินผลรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน บ้านทาป่าเปา ตำบลทาปลาดุก อำเภอมะทราจังหวัดลำพูน เก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์จากประชาชน ๒๑๒ คน ชุดคำถามและแบบสอบถามจากแกนนำการจัดการป่า ๒๐ คน โดยวิธีการวิจัยแบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน คือ ๑) เก็บข้อมูลพื้นฐานด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนของประชาชน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และสถิติเชิงพรรณนา ๒) พัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมด้วยเทคนิค A-I-C (Appreciation, Influence, and Control) และยุทธวิธีการนำเปลี่ยน (Strategies of change) ด้วยการศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เป็นเทคนิคประกอบ นำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา และ ๓) ประเมินผลการพัฒนาการมีส่วนร่วมโดยการทดสอบเปรียบเทียบผลก่อนและหลังการพัฒนาจากกลุ่มตัวอย่าง ๓๐ คนวิเคราะห์

^{๗๕} อติศักดิ์ คำเพราะ, การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นกรณีศึกษา : เทศบาลเมืองกันทรลักษ์ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ, **การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น ๒๕๕๐).

^{๗๖} พณีย์เรียงทอง และคณะ, การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบางเตย อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๒).

ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา และ McNemar test for the significance of changes

ผลการศึกษาพบว่า ชาวบ้านมีประวัติการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าในระดับหนึ่งผ่านมิติของวัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อต่างๆ ก่อให้เกิดกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง ในภาพรวมชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับปานกลาง ($x = 3.58$) การพัฒนาการมีส่วนร่วมขึ้นเห็นคุณค่า (A) พบว่า ผลของการทำลายป่าในอดีต ทำให้ปัจจุบันชาวบ้านหันมาฟื้นฟูป่าด้วยกิจกรรมต่างๆ อย่างจริงจัง ซึ่งในอนาคตชาวบ้านต้องการส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ของป่าชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติแก่ประชาชนทั่วไปและกลุ่มเยาวชนให้มากขึ้น ในขั้นปฏิสัมพันธ์ (I) ชุมชนได้รับและจัดลำดับความสำคัญโครงการในอนาคตเพื่อส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนให้ประสบผลสำเร็จดียิ่งขึ้น และขึ้นควบคุม (C) จากโครงการดังกล่าว ชาวบ้านได้ร่วมกันวางแผนการดำเนินงานและหาผู้รับผิดชอบในแต่ละโครงการอย่างชัดเจน สำหรับการประเมินผลการพัฒนาการมีส่วนร่วม พบว่าชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจก่อนและหลังการพัฒนาไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นหลังจากการพัฒนาการมีส่วนร่วม^{๗๗}

อภร ศรราชและคณะ ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจและความต้องการของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาของท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลไทรงาม อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาความพึงพอใจและความต้องการของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลไทรงาม ๒) เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะของประชาชนกับความพึงพอใจของประชาชนในแต่ละด้านที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลไทรงาม โดยวิธีการวิจัยเชิงสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างประชาชนในตำบลไทรงาม จำนวน ๑๓๒ คน ด้วยวิธีการเลือกตัวอย่างสุ่มอย่างง่ายแบบมีชั้นภูมิ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ความเชื่อมั่น ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าเฉลี่ยเลขคณิตแบบถ่วงน้ำหนัก การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (ANOVA) และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธี Tukey

ผลการวิจัย พบว่า ด้านการบริการภายในอยู่ในระดับความพึงพอใจมาก ด้านการบริการภายนอกโดยรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และด้านสวัสดิการมีความพึงพอใจในด้านการส่งเสริมสุขภาพชีวิตผู้สูงอายุและการอบรมเสริมสร้างความรู้แก่ อสม.หรือผู้นำชุมชนหรือแกนนำสุขภาพอยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด ประชาชนต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบลไทรงามแก้ไขและปรับปรุงเรื่องการพัฒนาสาธารณูปโภคเช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ เป็นต้นผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ความพึงพอใจของประชาชน ด้านการบริการภายนอกมีความแตกต่างกันอย่างน้อย ๒ หมู่บ้าน ส่วนความพึงพอใจของประชาชน ด้านการบริการภายในและด้านสวัสดิการไม่มีความแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕^{๗๘}

^{๗๗} จักรพงษ์ พวงงามขึ้นและคณะ, การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน: กรณีศึกษา บ้านทาป่าเปา ตำบลทาปลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน, (วารสารวิจัยและพัฒนา มจร.) ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๒ เมษายน - มิถุนายน ๒๕๕๖ มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

^{๗๘} อภร ศรราชและคณะ, ความพึงพอใจและความต้องการของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาของท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลไทรงาม อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ๒๕๕๓).

ฐานพัฒน์ ทิพย์บรรพต ได้ทำการศึกษาเรื่อง พัฒนาการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชนของประชาชนตำบลตะพาน อำเภอฟูนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาการมีส่วนร่วมและความคิดเห็นในการวางแผนพัฒนาชุมชนของประชาชน ๒) เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชนของประชาชน ๓) เพื่อประเมินผลการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชนของประชาชนโดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็น ๒ ขั้นตอนผลการวิจัยพบว่า ขั้นที่ ๑ ระดับการมีส่วนร่วมและความคิดเห็นในการวางแผนพัฒนาชุมชนของประชาชนจำนวน ๓๐๐ คน พบว่าระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชน ด้านการร่วมคิดร่วมตัดสินใจในการวางแผนในระดับน้อย ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ในการวางแผนในระดับน้อย ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษานี้ได้นำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชนของประชาชนตำบลตะพานโดยใช้กระบวนการ AIC ขั้นที่ ๒ การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชนของผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยกระบวนการ AIC จำนวน ๔๐ คน

สรุปได้ว่าการเข้าร่วมของผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ได้เพิ่มทักษะและมีเจตคติที่ดีในการวางแผนพัฒนาชุมชนโดยมีการแลกเปลี่ยนความรู้ ได้เรียนรู้กระบวนการในการวางแผน ได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ชุมชนร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมกันกำหนดแนวทางการวางแผนพัฒนาและจัดทำแผนงานโครงการต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ส่วนผลการประเมินการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชน โดยการทดสอบความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชนและทดสอบเจตคติที่มีต่อกระบวนการวางแผนพัฒนาชุมชนและสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการทำแผนพัฒนาชุมชน พบว่า ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการมีความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชนเพิ่มขึ้นและมีเจตคติที่ดีต่อการวางแผนพัฒนาชุมชน ส่วนการสังเกตทักษะความสามารถในการปฏิบัติการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชน พบว่าผู้เข้าร่วมประชุมมีทักษะความสามารถในการปฏิบัติและทักษะการวางแผนในระดับที่มาก สำหรับข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้ หน่วยงานในชุมชนต่าง ๆ ควรนำกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชนไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนแต่ละแห่งเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาและการจัดทำแผนชุมชนอย่างแท้จริง^{๗๙}

มัชฌิมา เวชกุล ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของบุคลากรในการพัฒนาและรับรองคุณภาพของโรงพยาบาลกระบี่ การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการพัฒนา และรับรองคุณภาพของโรงพยาบาลกระบี่ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับ การมีส่วนร่วมของบุคลากรในการพัฒนาและรับรองคุณภาพของโรงพยาบาลกระบี่ และเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการพัฒนาและรับรองคุณภาพของโรงพยาบาลกระบี่ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น โดยการแบ่งบุคลากรตามแผนกต่าง ๆ สุ่มตามสัดส่วนของประชากรต่อกลุ่มตัวอย่างและใช้การสุ่มอย่างง่ายสุ่ม

^{๗๙} ฐานพัฒน์ ทิพย์บรรพต, พัฒนาการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชนของประชาชนตำบลตะพาน อำเภอฟูนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, ๒๕๕๓).

กลุ่มตัวอย่างบุคลากรในแผนกต่าง ๆ จำนวน ๒๕๔ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test และ F-test

ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีช่วงอายุ ๓๑ – ๔๐ ปี มีสถานภาพ สมรสแล้ว มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีตำแหน่งเป็นพยาบาลวิชาชีพ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มากกว่า ๒๐,๐๐๐ บาท มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานมากกว่า ๑๕ ปี และแผนกที่ปฏิบัติงานส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มการพยาบาล ส่วนผลการศึกษารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียง ตามลำดับ คือ ด้านเครื่องมืออุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านนโยบายและวิธปฏิบัติ ด้านการ จัดทรัพยากรบุคคล ด้านการรับรองคุณภาพโรงพยาบาล และด้านการพัฒนาทรัพยากรบุคคล สำหรับ ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากรในโรงพยาบาลกระบี่ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา ตำแหน่ง รายได้เฉลี่ยต่อเดือน แผนกที่ทำงาน มีผลต่อการมีส่วนร่วมของ บุคลากรในการพัฒนาและรับรองคุณภาพของโรงพยาบาลกระบี่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๘๐}

สำราญ จิตมานะ ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำสตรีในการ พัฒนาชุมชนการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำสตรีในการ พัฒนาชุมชน และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของผู้นำสตรีในหมู่บ้านที่มี ระดับการพัฒนาแตกต่างกัน ตัวแปรอิสระที่ใช้ในการวิจัยคือ ปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจ และจิตวิทยา สังคม และตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของผู้นำสตรี เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม สอบถามกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๗๗ คน ผลการวิจัยพบว่า ๑. ปัจจัยที่มีผลต่อการมี ส่วนร่วมของผู้นำสตรีในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ สถานภาพในชุมชน ระดับการครองชีพ อำนาจ ตัดสินใจในครอบครัว การรับข่าวสารด้านการพัฒนาชุมชน การติดต่อสัมพันธ์กับผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของรัฐ การได้รับการยอมรับจากผู้นำที่เป็นทางการ ความรู้ความเข้าใจในหลักการพัฒนาชุมชน และ เจตคติที่มีต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาชุมชน ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำ สตรีในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ วัย สถานภาพ การสมรส และผู้ที่เป็นภาระในครอบครัว ๒. การมีส่วน ร่วมในการพัฒนาชุมชนของผู้นำสตรีในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาต่างกัน แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ ๓. ผู้นำสตรีในการวิจัย มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ในด้านการร่วมดำเนิน กิจกรรมการพัฒนามากที่สุด และรองลงมาคือด้านการศึกษาชุมชน การติดตามประเมินผล การ พัฒนาชุมชน และการวางแผนพัฒนาชุมชน ตามลำดับ ข้อเสนอแนะในการพัฒนาปรับปรุงการ ดำเนินงานพัฒนาสตรี และการพัฒนาชุมชนครั้งนี้ คือ ควรส่งเสริมให้ความรู้แก่ผู้นำสตรีโดยเฉพาะใน ด้านการศึกษาชุมชน การวางแผนพัฒนาชุมชน และการติดตามประเมินผลการพัฒนาชุมชนให้มากขึ้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงของรัฐและผู้นำที่เป็นทางการจะต้องเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์^{๘๑}

^{๘๐} มัชฌิมา เวชกุล, การมีส่วนร่วมของบุคลากรในการพัฒนาและรับรองคุณภาพของโรงพยาบาลกระบี่, ภาคนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, ๒๕๕๓).

^{๘๑} สำราญ จิตมานะ, ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำสตรีในการพัฒนาชุมชน, วิทยานิพนธ์ศึกษา ศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์).

กฤษฎาภรณ์ ยุงทอง ได้การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลนาजूอำเภอเมืองเพชรบูรณ์จังหวัดเพชรบูรณ์: กรณีศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา เทศบาลตำบลนาजू มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ๑) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลนาजू อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ๒) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล จำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะทั่วไปของผู้ตอบ แบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (X) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation:S.D) ทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น จำแนกเพศ โดยการทดสอบค่าทีแบบอิสระ (t-test for Independent Samples) และเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นจำแนกตามอายุ การศึกษา อาชีพและรายได้ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) และเมื่อพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ (Multiple Comparison) โดยวิธีการทดสอบของเชฟเฟ (Scheffe's Method) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลนาजू อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลตำบลนาजूอยู่ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาในองค์ประกอบแต่ละด้านพบว่าประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุดคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการและด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลดังนี้ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นและประชาชนที่เข้าร่วมประชุมที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของเทศบาลตำบลนาजू โดยที่ประชาชนได้เสนอความต้องการของชุมชนให้ได้รับการบรรจุในโครงการหรือกิจกรรมของเทศบาลตำบลนาजूเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินงานพัฒนาในปี ถัดไปด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์พบว่าประชาชนได้ผลจากการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลนาजू ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รับการบริการจากเทศบาลตำบลนาजू ได้ จัดทำแผนงาน โครงการที่มีลักษณะเป็นวัตถุประสงค์ของเช่นเครื่องอุปโภคบริโภค เครื่องมือเครื่องใช้สำหรับการประกอบอาชีพของกลุ่มแม่บ้านเพื่อแจกจ่ายให้กับประชาชนทั้งโดยทางปฏิบัติงานประจำวันของประชาชนรวมถึงเป็นแนวทางในการเกิดการสร้างงานสร้างอาชีพ ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินการ พบว่าการดำเนินการ ประชาชนมีส่วนร่วมในการได้เข้าร่วมประชุมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเพราะคิดว่าจะทำให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเพราะจะทำให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นมากขึ้นและส่งผลต่อประชาชนได้เข้าร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการเทศบาลตำบลนาजू ให้มี ประสิทธิภาพและประสิทธิผลแก่ประชาชนด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล พบว่า เทศบาลตำบลนาजू ได้เปิดโอกาสให้ท่าน เข้ามาร่วมควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยได้มีการแต่งตั้งประชาชนเข้าเป็นกรรมการประเมินผลแผนงานหรือโครงการตามแผนพัฒนา และมีส่วนร่วมในการจัด

แผนพัฒนาท้องถิ่นเพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นจากประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลนาजू^{๘๒}

จิระ สุขแก้ว ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นด้านโครงสร้างพื้นฐานของเทศบาลตำบลขุนพิทักษ์อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นด้านโครงสร้างพื้นฐาน ๒) ศึกษาบทบาทผู้นำท้องถิ่นและความรู้ความเข้าใจการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ๓) ศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลขุนพิทักษ์ ตามปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน ๔) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้นำท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลขุนพิทักษ์ ๕) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลขุนพิทักษ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้ที่มีอายุ ๑๘ ปีขึ้นไป และมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเทศบาลตำบลขุนพิทักษ์ อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน ๓๗๓ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่า t-test ค่า F-test และการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นด้านโครงสร้าง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๘๘ บทบาทของผู้นำท้องถิ่น พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๒ และกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๘๙ เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นด้านโครงสร้างพื้นฐานจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า ประชาชนที่มีเพศและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นด้านโครงสร้างพื้นฐานทุกด้านไม่แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มี อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน โดยรวมมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นด้านโครงสร้างพื้นฐานทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๘๓}

^{๘๒} ฤกษ์ภากรณ์ ยุงทอง, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลนาजूอำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี: กรณีศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา เทศบาลตำบลนาजू, ได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๕๕).

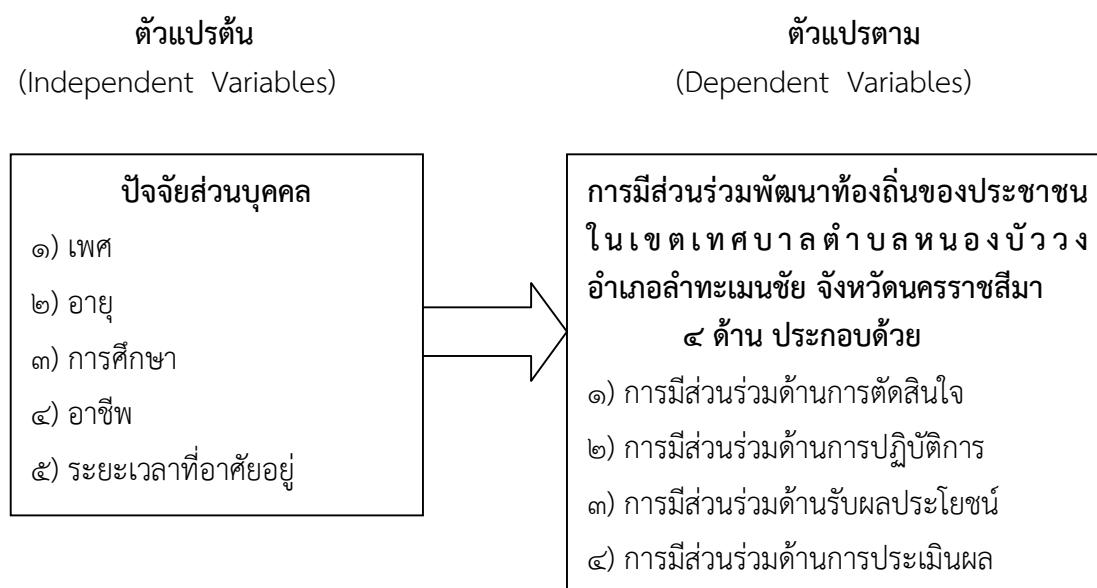
^{๘๓} จิระ สุขแก้ว, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นด้านโครงสร้างพื้นฐานของเทศบาลตำบลขุนพิทักษ์อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๕๕๔).

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองบัววง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วย ๒ ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย คือ ตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

๑. ตัวแปรต้น (Independent Variables) ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็นปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่

๒. ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ การมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองบัววง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑) การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ (Decision making) ๒) การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ (Implementation) ๓) การมีส่วนร่วมด้านรับผลประโยชน์ (Benefits) และ ๔) การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล (Evaluation)

แผนภาพที่ ๑.๑ แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย